

Korupce a její ekonomické souvislosti

Diplomová práce

Studijní program: N6202 – Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6202T086 – Regionální studia

Autor práce: **Lucie Milerová**

Vedoucí práce: doc. Ing. Šárka Laboutková, Ph.D.

Corruption and Its Economic Consequences

Diploma thesis

Study programme: N6202 – Economy Policy and Administration

Study branch: 6202T086 – Regional Studies

Author: **Lucie Milerová**

Supervisor: doc. Ing. Šárka Laboutková, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Milerová**
Osobní číslo: **E14000311**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Regionální studia**
Název tématu: **Korupce a její ekonomické souvislosti**
Zadávací katedra: **Katedra ekonomie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Stanovení cílů a formulace výzkumných předpokladů
2. Vymezení pojmu korupce
3. Korupce v hospodářských systémech
4. Komparace korupčního prostředí ve vybraných zemích světových regionů
5. Formulace závěrů a ověření výzkumných předpokladů

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **65 normostran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DANISH MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. Focus on Denmark. 1st ed. Copenhagen: Royal Danish Ministry of Foreign Affairs, 2001.

ISBN 87-7964-012-5.

DAVID, V. a A. NETT. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-562-9.

FRIČ, P., et al. Korupce na český způsob. Praha: G plus G, 1999.

ISBN 80-86103-26-9.

CHMELÍK, J. a Z. TOMICA. Korupce a úplatkářství. Praha: Linde Praha, 2011. ISBN 978-80-7201-853-6.

VOLEJNÍKOVÁ, J. Korupce v ekonomické teorii a praxi. Praha: Profess Consulting, 2007. ISBN 978 80-7259-055-1.

Databáze článků ProQuest (knihovna.tul.cz).

Vedoucí diplomové práce:

doc. Ing. Šárka Laboutková, Ph.D.

Katedra ekonomie

Konzultant diplomové práce:

PhDr. Radim Bureš

Transparency International, programový ředitel

Datum zadání diplomové práce: **30. října 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. května 2017**

doc. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.
děkan

prof. Ing. Jiří Kraft, CSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. října 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí práce doc. Ing. Šárce Laboutkové, Ph.D., za její odborné rady a připomínky při zpracovávání mé práce. Dále děkuji konzultantovi Radimu Burešovi, programovému řediteli společnosti Transparency International – Česká republika, za ochotu a čas, který mi věnoval při konzultacích obsahové stránky práce.

Anotace

Diplomová práce s názvem *Korupce a její ekonomické souvislosti* si klade za cíl zhodnotit míru korupce ve vybraných zemích regionů jižní, severní a východní Evropy. Cíle bude dosaženo pomocí analýzy korupčního prostředí ve vybraných zemích jednotlivých regionů a následné komparace. V práci autorka ověřuje předpoklad, že na severu Evropy se korupce vyskytuje nejméně, na jihu nejvíce. Obecné informace jsou získány na základě poznatků z odborné literatury, analýza byla provedena na základě dokumentů a zpráv renomovaných organizací, které se touto problematikou zabývají. V teoretické části práce je nejprve vymezen pojem korupce, také se zde řeší metody měření korupce či nefunkční alokace zdrojů. Další část se zabývá formou korupce v hospodářských systémech. V praktické části je provedena analýza vybraných zemí a následně je provedena komparace regionů a vyhodnocení.

Klíčová slova

CPI, GBC, Jižní Evropa, hodnota, korupce, korupční chování, míra korupce, průzkum, region, severní Evropa, trend, veřejný činitel, východní Evropa, země

Annotation

The thesis *Corruption and its economic consequences* sets an aim to evaluate the level of corruption in selected countries of southern, northern and eastern Europe. The objective will be achieved through the analysis of corruption in selected countries in various regions and the subsequent comparison. In this work, the author examines the presumption that in northern Europe, the corruption occurs at lowest level, while in the southern Europe it occurs at the highest level. General information is obtained from scientific literature, analysis was performed on the basis of documents and reports of reputable organizations that deal with the issue of corruption. In the theoretical part, the concept of corruption is defined first, then also the methods for measuring corruption or ineffective allocation of resources are discussed. Next part deals with the forms of corruption in economic systems. In the practical part is the analysis of selected countries and subsequent a comparison of regions and overall evaluation.

Key Words

CPI, GBC, corrupt behaviour, corruption, country, eastern Europe, level of corruption, northern Europe, public official, region, southern Europe, survey, trend, value

Obsah

Seznam zkratk.....	8
Seznam tabulek.....	9
Seznam obrázků.....	10
Úvod.....	11
1. Korupce.....	13
1.1 Pojem korupce.....	13
1.2 Korupční prostředí.....	14
1.3 Typologie korupce.....	18
1.4 Stádia pronikání korupce.....	20
1.5 Měření korupce.....	21
1.6 Nefunkční alokace zdrojů.....	24
1.6.1 Monopol.....	25
1.6.2 Poskytování veřejných statků a služeb.....	26
1.6.3 Asymetrická informace.....	27
1.6.4 Externality.....	28
2. Ekonomický systém.....	29
2.1 Tržní hospodářství.....	30
2.1.1 Soukromý sektor.....	32
2.2 Centrálně plánovaná ekonomika.....	35
2.3 Zvyková ekonomika.....	38
3. Analýza regionů.....	39
3.1 Jižní Evropa.....	40
3.2 Severní Evropa.....	50
3.3 Východní Evropa.....	59
4. Komparace.....	67
Závěr.....	82
Seznam použité literatury.....	84

Seznam zkratek

CPI	Corruption Perception Index (Index vnímání korupce)
COE	Council of Europe (Rada Evropy)
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
GBC	Global Corruption Barometer (Globální barometr korupce)
HDP	Hrubý domácí produkt
KNAB	Úřad pro potírání a prevenci korupce
NATO	Severoatlantická aliance
PPP	Public Private Partnership (Partnerství veřejného a soukromého sektoru)
SAO	Státní kontrolní úřad
SIPRI	Stockholm International peace Research Institute
TI	Transparency International
TIC	Transparency International – Česká republika

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vliv ekonomické a politické situace v zemi na úroveň korupce.....	30
Tabulka 2: Vývoj CPI v letech 2012-2015.....	69
Tabulka 3: Procento respondentů, kteří považují korupci za vážný problém.....	79

Seznam ilustrací

Obrázek 1: Tržní rovnováha.....	31
Obrázek 2: Stanovení ceny v centrálně plánované ekonomice.....	36
Obrázek 3: CPI v letech 2012-2015 v Řecku.....	44
Obrázek 4: CPI v letech 2012-2015 ve Španělsku.....	49
Obrázek 5: CPI v letech 2012–2015 v Dánsku.....	56
Obrázek 6: CPI v letech 2012-2015 ve Švédsku.....	58
Obrázek 7: CPI v letech 2012-2015 v Lotyšsku.....	63
Obrázek 8: CPI v letech 2012-2015 v Estonsku.....	65
Obrázek 9: Porovnání vývoje CPI v zemích v letech 2012-2015.....	70
Obrázek 10: Změna míry korupce v zemi za poslední dva roky.....	71
Obrázek 11: % respondentů, kteří si myslí, že se korupce za poslední 2 roky zvýšila.....	72
Obrázek 12: Závažnost míry korupce ve veřejném sektoru v zemi.....	73
Obrázek 13: Do jaké míry je vláda ovládaná několika velkými aktéry?.....	74
Obrázek 14: Do jaké míry jsou vládní kroky efektivní v boji proti korupci?.....	75
Obrázek 15: Efektivnost vládních zásahů v boji proti korupci v letech 2010/11 a 2013.....	76
Obrázek 16: Řadoví občané mohou něco změnit v boji proti korupci.....	77
Obrázek 17: Procento lidí, kteří si myslí, že mohou ovlivnit boj proti korupci.....	78
Obrázek 18: Procento respondentů, kteří považují korupci za velký problém.....	79

Úvod

Korupce je negativní jev, který existoval v každém hospodářství od nepaměti. S trochou nadsázky by se ekonomika dala nazvat hostitelem a korupce nemocí. Pro oslabené hospodářství nebyl do současnosti nalezen stoprocentní způsob, který by tuto chorobu s jistotou vyléčil. Analýza korupčního prostředí může dozajista posloužit k lepší a včasější identifikaci případných problémů. Velmi záleží na tom, do jaké míry se vědci a ekonomové poučí z minulosti, jak se jim povede analyzovat a zpracovávat nové informace a indicie.

Otázkou je, jak se dá rozpoznat, v kterých zemích je korupce hluboce zakořeněná a kde se vyskytuje zřídka. Kriminalisté v některých zemích při pátrání postupují efektivněji, v jiných je sama policie napojena na korupční síť. Každý problematický případ se ne vždy podaří vypátrat a dosvědčit, z čehož vyplývá, že počet odhalených případů nemusí mnoho nevyprávět o míře korupce v zemi.

Cílem diplomové práce s názvem *Korupce a její ekonomické souvislosti* je zhodnotit míru korupce ve vybraných zemích regionů jižní, severní a východní Evropy. Při zpracovávání této práce jsou použity následující metody: literární rešerše, analýza a komparace. Autorka ověřuje předpoklad, že na severu Evropy se korupce vyskytuje nejméně, na jihu nejvíce.

V první kapitole je vymezen pojem korupce, jsou zde uvedeny případy, v kterých je spáchání trestného činu pravděpodobnější, dále jsou zde popsány typy korupce a uvedeno, čeho se může obávat společnost v případě tolerování korupce. Rovněž je řeč také o již zmíněném měření korupce nebo se zde zkoumá korupce v souvislosti s tržním selháním, v neposlední je věnována pozornost korupci v ekonomických systémech. Autorka zkoumá fungování v centrálně plánované ekonomice, a protože je korupce v první kapitole demonstrována na tržním hospodářství, bude v části zabývající se právě tržním systémem věnována pozornost soukromému sektoru. Třetím a zároveň posledním systémem je zde uveden dědičný (zvykový) systém.

V praktické části si autorka k analýze zvolila tři regiony, jsou jimi region jižní, severní a východní Evropa. Každý region je zastoupen dvěma zeměmi, z jižní Evropy jsou vybrány země Řecko a Španělsko. Severní Evropu reprezentuje Dánsko a Švédsko a východní Evropa je zastoupena Estonskem a Lotyšskem.

Jsou zvoleny ty regiony, u nichž je předpokládán nejvyšší rozdíl. Sever Evropy je považován za region, kde se korupce vyskytuje minimálně, naopak jižní a východní Evropa má nálepkou nejvíce zkorumpovaných států, avšak každý z těchto regionů si prošel jiným historickým vývojem. Střední Evropě není věnována pozornost z toho důvodu, že se potýkala s obdobnými problémy jako východní Evropa a kontrast by nemusel být výrazný, podobně na tom je i západní Evropa vzhledem k severní.

1. Korupce

O tom, že korupce ve společnosti představuje vážný problém, svědčí i množství literatury, která se touto problematikou zabývá. Protože má každá kniha svého autora a každý autor vlastní názor, jejich definice korupce se liší.

1.1 Pojem korupce

Pavlišová, Bureš aj. (2013) konstatují, že slovo „korupce“ pochází z latiny, jeho slovním základem je slovo „*rumpere*“, které v překladu znamená zlomit, rozlomit, přetřhnout. Latinským výrazem „*corruptus*“ je označován dopad tohoto zlomového okamžiku a podněcuje změnu přístupu dotyčného jedince.

Podle Petrovského (2007) korupce nemá jednotnou definici. Vzhledem k historickému vývoji, tradicím či kultuře může v různých zemích ve světě docházet k odlišnému chápání tohoto pojmu. Frič (1999) říká, že nad určením, zda se jedná o korupci či nikoli, visí otazník, neboť každý jedinec tento pojem vnímá jinak, je jinak citlivý. Názory společenských vědců se v tomto ohledu rozcházejí, jediné na čem se tito vědci shodli, je, že se korupce týká výkonu veřejné role či autority vyplývající z pozice veřejného činitele. Ryska a Průša (2013) jsou ale přesvědčeni, že se korupce vyskytuje i v sektoru soukromém.

Korupce v soukromém sektoru je popsána v kapitole týkající se tržního hospodářství, proto v následujícím textu, pokud není uvedeno jinak, je řeč o korupci v sektoru veřejném.

Mezinárodní organizace Transparency International (Pavlišová, Bureš aj. 2013, s. 9) chápe korupci jako „*zneužití pravomocí za účelem získání nezaslouženého osobního prospěchu*“. Podle Pavlišové, Bureše aj. (2013) je hlavním znakem nepoctivé chování při vykonávání úkolů a využívání při tom svého postavení ve veřejné správě. Dalším rysem je vidina zisku či jiného osobního prospěchu. Přínosem pro uplácené osoby nemusí být pouze finance, neoprávněnou výhodou může být také věcný dar nebo protislužba. David a Nett (2007)

doplňují, že z časového hlediska má plnění dohody různé podoby. Užitek může být očekáván okamžitě, nebo až v pozdějším časovém sledu. Chmelík a Tomica (2011) konstatují, že přestože se o korupci hovoří hodně, je považována spíše za „veřejné tajemství“, neboť se obtížně dokazuje, často schází hmatatelné důkazy. S absencí důkazů se z korupce stane pouze domněnka.

Frič (1999) říká, že překročením formálních povinností za účelem soukromého zisku veřejný činitel porušuje normativní řád. Normativních řádů, jež regulují chování veřejných činitelů na dané pozici, je několik. Například v právu se za korupci považuje jen to, co je vymezeno právním řádem. Činnost autorit ve veřejném sektoru je ale oficiálně regulována i předpisy a pravidly, které nejsou obsahem právního řádu. Jejich nedodržováním zaměstnanec může porušovat pracovní disciplínu, ale nepřekračuje při tom hranice zákona.

Protože ale každá legislativa vymezuje korupci jinak, jak bylo uvedeno výše, bude pro zjednodušení v této práci korupce považována za trestný čin. Např. české trestní právo pojem korupce nezná, používá pojem úplatkářství.

Podle Davida a Netta (2007) se přijímání úplatku a jiných výhod nazývá „pasivní korupce“, poskytování úplatku se považuje za „aktivní korupci“. Evropská komise (2011) doplňuje, že kromě poskytnutí a přijetí úplatku zahrnuje také aktivní a pasivní korupce příslib, nabídku a požádání nebo přijetí slibu. O nepřímé uplácení se podle TIC (2013) jedná tehdy, jestliže neexistuje spojení mezi pachatelem a úřední osobou, která má být ovlivňována – využívání prostředníka. David a Nett (2007) zmiňují, že korupce se musí odlišovat od zprostředkování, kde je rozdíl v tom, že třetí subjekt získává provizi z činnosti jiných osob na základě písemného dokumentu.

1.2 Korupční prostředí

Jak říká Chmelík a Tomica (2011), pokud fungují faktory, které korupční chování podporují, hrozí existence korupčního prostředí. Mezi tyto nejvýznamnější faktory patří:

a) Výše úplatku

Podle Chmelíka a Tomici (2011) se při rozhodování o přijímání určité výhody porovnávají okolnosti a výše úplatku. Výše úplatku zaujímá první místo mezi rizikovými faktory majícími vliv na korupci. Pokud by platilo pravidlo, že existuje mez, na jejíž úrovni se nachází finanční částka, která se neodmítá, potom by byl každý potenciálním pachatelem.

b) Normativní systém

Chmelík a Tomica (2011) konstatují, že při funkčním systému norem, především upravujících činnost veřejných činitelů, se bude korupčnímu prostředí dařit méně. Tento systém musí obsahovat i normy (psané i nepsané), které řeší případy korupce. Výklad psaných norem musí být jednoznačný. Petrovský (2007) dodává, že se jedná jak o trestněprávní úpravu, tak o předpisy v oblasti práva obchodního, finančního, správního a v jiných odvětvích. Úprava zákonů by neměla být příliš komplikovaná, nepřehledná, nejasná či nepřesná.

c) Fungování administrativy

Chmelík a Tomica (2011) říkají, že pokud není fungování veřejné správy jednoznačné, existuje přílišná byrokracie, působení administrativy si protirečí, vyřizování požadavků je neefektivní a zbytečně protahováno, potom jsou vytvořeny podmínky pro korupci.

d) Systém kontroly

Jak uvádí Chmelík a Tomica (2011), nefungující systém kontroly nepředstavuje respekt pro ty, u nichž je větší pravděpodobnost korupčního chování. David a Nett (2007) říkají, že by bylo vhodné kvůli efektivní kontrole nad zacházením se zdroji vytvořit mechanismus sledování toků peněz a vnitřních finančních kontrolních systémů. Podle Petrovského (2007) by bylo vhodné zařadit zprůhlednění úředních postupů prostřednictvím počítačových systémů, dosazovat zaměstnance na významné pracovní pozice oficiální cestou nebo zadávat veřejné zakázky firmám pomocí transparentních soutěží. Jak uvádí TI (Štička, 2008), příčinou korupčního jednání mohou být chybějící, nebo neúčinná metodika zadávání veřejných zakázek a mezery v systému kontroly, nebo když veřejní činitelé drží informace v tajnosti.

e) Systém sankcí.

Chmelík a Tomica (2011) jsou toho názoru, že vyšší riziko z odhalení a usvědčení znamená, že musí být nastaveny výše trestů tak, aby se korupce nevyplácela. Petrovský (2007) uvádí, že korupci se daří v případě, kdy riziko s ní spojené je menší než výnos, kterého je možno nabýt. Zvýšit riziko a snížit tak poměr se dá trestním postihováním jedince za páchaní nelegálního činu.

f) Korupční tradice

Chmelík a Tomica (2011) říkají, že korupční tradice nastává v případě, kdy je korupce tolerována, považována za normální jev, který si společnost žádá.

g) Sociální chaos

Podle Chmelíka a Tomici (2011) se sociální chaos objevuje ve společnostech, kde došlo k významným společenským změnám. Vidět ho je možné i v chodu institucí, státní správě a samosprávě.

h) Kvalita státní správy

Chmelík a Tomica (2011) tvrdí, že má-li se zabránit korupci, je potřeba přítomnost silné, kvalifikované, výkonné a respektované výkonné moci, která má relativně dobře finančně ohodnocené úředníky.

i) Hodnotový systém

Chmelík a Tomica (2011) se domnívají, že je-li hodnotový žebříček deformován, na nejvyšší příčce lze nalézt osobní prospěch, bohatství, touha rychlého zbohatnutí.

j) Chudoba

Podle Chmelíka a Tomici (2011) nízké platy či sociální nejistota státních úředníků mohou stát v pozadí korupce.

k) Korupční vzory

Chmelík a Tomica (2011) zmiňují, že významnou úlohu zastává povědomí, že úředníci jsou zkorumpovaní.

l) Vliv médií

Podle TI (Štička, 2008) hrají nezanedbatelnou roli sdělovací prostředky za předpokladu svobodného projevu a přístupu k informacím, neboť jak říká Dvořáková (2012), sdělovací prostředky zveřejněním zjištěného pochybení politiků a zneužití pravomocí ovlivňují názory občanů. Ve vyspělých zemích řeší společensky závažné problémy tým investigativních žurnalistů. Dančák, Hloušek a Šimíček (2006) dávají do souvislosti korupci s reklamním průmyslem v médiích. Problematické je, jestliže věrnými zákazníky jsou firmy, které jsou zapleteny do korupční aféry. Média potom nejsou motivována být nezávislá. Podle Friče (1999) veřejný skandál znamená vyšší riziko a pro veřejné činitele korupční chování vede k budování silných korupčních sítí.

m) Klientelismus- podle TI (Štička, 2008) je klientelismus termín pro dosazování přátel osobami, kterým byla svěřena moc ve veřejné správě. Klientelismu bude věnována pozornost v následující kapitole.

Petrovský (2007) se domnívá, že korupční klima sílí díky benevolenci občanů ke korupci. Občané se nesnaží oznamovat korupční chování a usvědčit korupčníky. Takový počín vyvolává v lidech pocit zbytečného jednání a strach z obvinění oznamovatelů samotných. Organizace TIC (b2013) zkoumala přiměřenost zákonů na ochranu osob, které upozorní na protiprávní jednání, tzv. whistleblowerů, ve veřejném i soukromém sektoru ve 27 zemích a zjistila, že pouze čtyři z nich mají utvořen právní rámec, který poskytuje rozsáhlou právní ochranu. TIC (2009) říká o whistleblowerech, že *„jsou to zpravidla stávající nebo bývalí zaměstnanci, kteří mají privilegovaný přístup k informacím (uvnitř organizace) a mohou svým oznámením zastavit nebo pomoci postihnout jednání, které by jinak zůstalo neodhaleno nebo by bylo odhaleno příliš pozdě“*.

Frič (1999) říká, že pokud korupční klima existuje, korupce je schopna posilovat sama sebe. Korupční akty, o kterých vědí jen zainteresované strany, nemůže nikdo napodobovat ani šířit. Ve chvíli, kdy se korupční chování stává veřejným tajemstvím, korupční pravidla hry vstupují platnost a šíří se informace o beztrestnosti korupce a korupční vzor chování je napodobován.

Podle TI (Štička 2008) při nastolování protikorupčních opatření nemá význam řešit personální výměnu systému, záleží na charakteru celého systému či organizaci. Musí být provedena změna v systému tak, aby nebyla dána korupci šance zrodit se. Volejníková (2007) doplňuje, že dosazení nových zaměstnanců do nezměněného systému vede ke stejnému, korupčnímu chování, jak tomu bylo u jejich předchůdců. Noví zaměstnanci se za jinak nezměněných okolností rychle přizpůsobí korupčnímu systému, nebo z místa odejdou.

1.3 Typologie korupce

V této kapitole jsou popsány způsoby, prostřednictvím kterých je možné se dopustit trestného činu korupce. TI (Štička, 2008) rozeznává různé typy korupce, jejichž rozdíl spočívá v míře ohrožení společnosti.

Malá administrativní korupce:

- **podplácení úředníků** - jestliže neexistuje dostatečně veřejný dohled či kontrola, je dán prostor podplácení úředníků soukromými subjekty, které si zajišťují nezasloužený profit. K podplácení může dát popud soukromý subjekt, stejně tak si ho mohou vyžádat úředníci. Způsob jednání úředníků může být organizovaný;
- **záměrně nepřehledná regulace, zatemňování pravidel, špatná organizace** - příležitosti ke korupci vznikají díky nadměrné a nepřehledné regulaci, která je využita k obcházení zákona;
- **zneužívání pravomocí vyplývajících z dozorové činnosti veřejné správy** - tato cesta znamená zneužívání pravomocí veřejného činitele, kdy jsou nejasná, nebo nepřehledná pravidla podnikání, tzn. kombinace dvou předchozích podtypů.

Zneužívání veřejných zdrojů:

- **zpronevěra veřejných zdrojů** - ke zpronevěře veřejných zdrojů může docházet, jestliže existují latentní bonusy k platům, které jsou vypláceny vedoucími

pracovníky, což jim dává moc nad svými podřízenými. Vzniká síť vzájemných služeb a protisluzeb uvnitř organizace;

- **nehospodárné využívání veřejných zdrojů** - neúčinné hospodaření s veřejnými zdroji je důsledkem fungování korumpované sítě;
- **soukromý prospěch z privatizace** - v postkomunistických ekonomikách východní Evropy se ještě přidalo zneužívání privatizace;
- **zneužívání úřední moci při udělování veřejných zakázek** - udělování veřejných zakázek se potýká s řadou problémů na všech úrovních území samosprávy;
- **klientelismus, nepotismus, případně „prodej“ pozic** - statky jsou rozdělovány na základě protekcí, nikoli dle pravidel trhu. Pro tento vztah je typická nerovnost zúčastněných stran a věrnost, což neznemožňuje udržování tohoto vztahu oběma stranami dobrovolně. Nepotismus je označení pro prosazování rodinných příslušníků do atraktivních a vlivných pozic a zvětšování vlivu jedince na organizaci.

Jak říká TI (Štička, 2008), jedinci, který rozhoduje o personálních změnách a obsazuje pracovní místa podle výše úplatku, roste vliv na základě placeného protežování. Kandidát bude po získání pozice usilovat o navrácení vynaložených nákladů, někdy k němu může dojít s výrazným časovým odstupem. Prodávání pozic může přejít do korupčního soužití politických skupin se soukromými subjekty, což představuje velkou hrozbu pro efektivní činnost demokratického systému. V takovém korupčním systému vítězí ti, kteří mají nejlepší konexe.

Thelen (Thelen in Naxera, 2015) je toho názoru, že tímto způsobem může být vyjádřena slabost ekonomiky, získání práce prostřednictvím osobní známosti lze považovat za využití specifické podoby sociálního kapitálu daného jedince, který má v pravomoci nabízet pracovní post.

1.4 Stádia pronikání korupce

Jak říká Chmelík a Tomica (2011), je důležité brát v potaz, jak závažná jsou jednotlivá korupční jednání. Síla korupčních vazeb představuje podle Friče (1999) vývojové stádium pronikání korupce do struktury společnosti. Vývoj je rozdělen do čtyř stádií.

1. Stádium náhodné korupce

Chmelík a Tomica (2011) uvádějí, že v počátečním stádiu dochází ke korupci v malém měřítku. Jde spíše o nahodilý jev, kde nehraje roli korupční zisk a nemá ani výraznější vliv na hospodářství. Šance na odhalení korupce je velká. Pro okolí je takové chování nepřijatelné. Podle Friče (1999) je pro obyvatelstvo dobrá pověst prioritou. Nemůže být ani řeč o korupčních normách, kontrolní mechanismus zde funguje.

2. Stádium spontánně regulované korupce

Jak říká Chmelík a Tomica (2011), jestliže selže kontrolní mechanismus, dostaví se druhé stadium. Z výjimečných případů korupčního jednání se stává norma. Vytváří se prostředí, v kterém se korupci daří a rozšiřuje se do všech oblastí. Vzniká regulovaný proces, do kterého je zapojeno stále více lidí.

3. Stádium organizované korupce

Podle Chmelíka a Tomici (2011) se ve třetím stádiu korupce mění v organizovaný zločin. Utvořeno je korupční prostředí a začínají se utvářet korupční řetězce. Korupční aktivity generují soustavný zisk a postupně se sblížují s vydíráním. Protikorupční mechanismy jsou bez šance a spolu se státní správou a politikou přistoupily na pravidla korupčníků. Frič (1999) říká, že důležitým znakem jsou klientské sítě.

4. Stádium systémové korupce

Dančák, Hloušek a Šimíček (2006) uvádějí, že korupce v posledním stádiu není častá, zato zisk je významný. Frič (1999) tvrdí o vrcholném stádiu, že systém státní správy není schopen bez korupce fungovat. Z veřejných institucí se stávají podniky maximalizující zisk. Korupce je chráněna státem, vzniká korupční stát. Liška, Sluková a Volejníková (2011) jsou toho názoru, že ke stabilitě posledního stádia napomáhá i formalizace korupce.

Formalizace neformálních korupčních pravidel zúčastněné osoby dosahují např. lobbingem, v případě, když prosadí omezení konkurence na určitém trhu nebo protikorupční zákonodárství s minimální kontrolou.

Podle Dančáka, Hlouška a Šimíčka (2006) je korupce korupcí do té doby, než se z ní stane rutina, potom se jedná o systém fungující na základě nelegálních norem, které jsou podstatou systému a vyvíjí se paralelně s transformací ekonomiky a politiky. Sedláčková (2012) píše, že hrozba záleží na tom, jak hluboko sahá do kultury jednání celé společnosti.

1.5 Měření korupce

Podle TI (Štička, 2008) lze k identifikaci funkcí systému (např. orgán veřejné správy), které jsou náchylné ke korupci, použít sofistikované sociologické a ekonomické metody, nebo méně náročné. Prvním typem jsou indexy unikátní (jedinečné), druhým jsou indexy kompozitní (jednodušší). Unikátní index je získán z dat, která jsou sbírána zvláštním způsobem určeným pouze pro daný účel. Jednodušší, kompozitní index, je výsledkem složení několika existujících indikátorů.

Štička (2008) říká, že index jednodušší, složený má oproti unikátnímu výhodu v tom, že je v něm zahrnuto více údajů a zabraňuje jednostranným vychýlení výsledků. Za to však různorodá vstupní data však mohou způsobit nepřesnosti. V různých zemích se vypočítává různý počet různých vstupních ukazatelů. Otáhal (2006) shledává výhodu v tom, že vnímání korupce je zachyceno u zdroje.

David a Nett (2007) říkají, že výzkumy veřejného mínění nemohou zmapovat konkrétní korupci, jsou založeny na subjektivních názorech respondentů. Přesto jsou tyto metody důležitým ukazatelem celkového pohledu na výskyt korupce v jednotlivých zemích. Výsledky mohou napomáhat při rozhodování zahraničních firem, znalost míry korupce může zmírnit riziko investic. Skeptici navrhují opustit od metody měření korupce a spíše doporučují věnovat pozornost existenci a implementaci protikorupční politiky. Objektivní

metody měření jsou založeny na vnímání rozsahu dané formy korupce a berou ohled i na příčiny korupčního jednání. Respondenti jsou zahraniční experti, nebo místní konzultanti.

- **Index plátců úplatků (Bribe Payers Index; BPI)**

TI (Štíčka, 2008) uvádí, že Index plátců úplatků je představitelem jedinečného indexu. Spočívá v hodnocení předních vývozních zemí podle toho, do jaké míry mají mezinárodní společnosti se sídlem v těchto zemích sklon k podplácení vysoce postavených veřejných aktérů v patnácti rozvojových zemích. BPI byl sestaven organizací TI pomocí dotazníkového šetření. Dotazy, za jak pravděpodobné považují, že v jim známých sektorech v zemi, ve které působí, budou společnosti z té které zahraniční země nabízet úplatky k získání nebo udržení obchodních pozic, byly mířené na vrcholné manažery působící ve zkoumaných ekonomikách.

- **Index vnímání korupce (Corruption Perception Index; CPI)**

Jak říká Bureš (2016): „*O korupci se hodně hovoří, ale získat nějaká přesná data, přesné údaje o tom, jak je korupce rozšířená v té které zemi je hodně obtížné. Jedním z mála nástrojů, které máme k dispozici, je takzvaný Index vnímání korupce, který zpracovává celosvětová síť Transparency international*“.

TI (Štíčka, 2008) uvádí, že Index vnímání korupce je nejproslulejším kompozitním indexem, každoročně vypracovávaný společností TI. Podle TIC (2012) byl index pro rok 2012 prvně sestaven podle nové metodologie, neboť se postupně stává přesnější díky rostoucímu počtu kvalitních zdrojů. TIC (b2012) sděluje, že země, které mají být zahrnuty do žebříčku, musí být obsaženy minimálně ve třech zdrojích. Navíc od roku 2013 zdroje informací vycházejí z údajů shromážděných za posledních 12 měsíců. CPI zahrnuje pouze ty zdroje, které poskytují měření pro více zemí/území měřící vnímání korupce ve veřejném sektoru. Hodnoty zemí ukazují vnímanou míru korupce zaznamenanou na stupnici od 0 do 100 (čím vyšším číslem je ohodnocen stav, tím nižší je míra korupce). Hodnota naznačuje postavení země ve vztahu k ostatním zemím zahrnutým do indexu.

Podle TIC (b2012) CPI není verdikt o úrovních korupce národů nebo jejich politik. Občané zemí, kteří odsuzují zemi umístěnou na konci tabulky, často vykazují stejný stupeň znepokojení a odsuzují korupci jako veřejnost v zemích, které jsou vysoko na žebříčku. Země s nejnižší hodnotou je ta, kde korupce je vnímána jako nejvyšší mezi zeměmi uvedenými v žebříčku .

Jednání, které pro země umístěné na vrcholu žebříčku je neakceptovatelné, může být normálním v zemích na opačném konci žebříčku, proto ho respondenti nemusí hodnotit negativně. V zemích, kde veřejnost lpí na mravních zásadách, je považován i daleko méně závažný čin za neúnosný.

Podle TIC (b2012) údaje z každého zdroje pro každou zemi jsou použity jen pro jeden rok. Aktualizovaná metodika tak umožňuje lépe zachytit změny v průběhu času. Dříve CPI zahrnoval data za poslední dva roky.

Jak říká Otáhal (2006), srovnávat úroveň korupce v různých zemích na základě primárních empirických dat, jako je počet zatčených nebo počet soudních případů, není možné. Takové údaje reflektují spíše schopnost žalobců, soudů či médií korupci odhalovat. Účinnou metodou, která je jediná vhodná pro srovnání, je sbírat data formou dotazníků od těch, u nichž je pravděpodobnost styku s korupcí největší (Otáhal, 2006). Jde především o vnímání přítomnosti korupce politiků a státních úředníků (TIC, 2012), jak říká TIC (b2009), CPI je odrazem názorů informovaných pozorovatelů a jejich vnímání korupce ve veřejném sektoru a v politice v širším měřítku.

- **Globální barometr korupce (Global Corruption Barometer; GBC)**

TIC (b2009) uvádí, že Globální barometr korupce, který je vydáván společností TI, je jediným celosvětovým průzkumem veřejného mínění, který se zabývá názory a zkušenostmi respondentů s korupcí. Cílem je poskytnout informace o tom, jak korupce ovlivňuje životy jednotlivců a jak občané hodnotí snahy svých vlád korupci potírat. GBC odráží zkušenosti a názory vzorku populace každé zapojené země.

Podle TIC (b2009) realizaci provádí společnost Gallup International, která má síť poboček rozmístěnou po celém světě. V některých případech nejsou pobočky schopné z finančních, organizačních nebo politických důvodů průzkum provést. Pokud TI nezajistí jinou společnost pro potřebné šetření, zemi nelze do průzkumu zařadit.

- **Eurobarometr (Eurobarometer; EB)**

Jak uvádí Evropská komise (European Commission, 2015), Eurobarometr je série průzkumů veřejného mínění pravidelně prováděných jménem Evropské komise od roku 1973. Tyto průzkumy řeší širokou škálu aktuálních otázek týkajících se Evropské Unie.

Evropská komise (European Commission, 2015) uveřejňuje několik druhů průzkumů. Jedním z nich je Special Eurobarometer, který je založen na hloubkových tematických studiích a právě hodnoty tohoto průzkumu budou použity v praktické části DP.

1.6 Nefunkční alokace zdrojů

Na trhu existuje celá řada problémů. Volejníková (2007) říká, že korupce je faktor, který výrazně přispívá k selhávání trhu anebo v jeho důsledku vzniká. Zásahy státu do tržních procesů za účelem napravit tržní selhání způsobuje, že se funkce trhu oslabuje a roste korupce. Z toho plyne, že korupce je důsledek tržního selhání, ale na druhou stranu sama neefektivní alokaci omezených zdrojů způsobuje.

Volejníková (2007) uvádí, že mikroekonomické příčiny tržních selhání jako je monopol, veřejné statky, asymetrické informace a externality napomáhají k nefunkční alokaci zdrojů, pokud v ekonomice není vyrobeno maximální množství statků, vyprodukované statky nemají optimální strukturu, nebo jejich náklady nejsou minimální. Výskyt těchto jevů způsobuje deformaci hospodářské soutěže. David a Nett (2007) zdůrazňují, že korupce oslabuje účinnost veřejné správy, kazí obchodní morálku a základy tržního hospodářství a zvyšuje ceny (vznik dvojích cen). Volejníková (2007) dodává, že zhoršená morálka a etika společnosti nebrání obyvatelstvu porušovat platné zákony a systémy (demokratické

instituce a tržní ekonomiky), které dělají demokratické společnosti demokratickými, jsou tak ohroženy.

1.6.1 Monopol

Volejníková (2007) říká, že pokud existuje monopolní síla, znamená to, že některá firma je schopna ovlivnit cenu na daném trhu. Cena převyšující mezní náklady následně snižuje množství produktů, které si spotřebitelé mohou koupit. Vysoké ceny se rovnají vysokým ziskům, které mohou být použity na uplácení. Získáním výsadního postavení na trhu se firma dostane do konkurenční výhody, kdy může bránit jiným ekonomickým subjektům v lepším postavení a vyloučit tak konkurenci. V případě, že stát vlastní vzácné zdroje, dochází ke korupci nejčastěji, neboť jediný, kdo uděluje práva k provozování určité monopolní činnosti, je sám stát. Jestliže existuje možnost získat výhodu, která se dá koupit pouze od státu (např. vývozní povolení, veřejnou zakázku), vždy hrozí velká korupce. Silná motivace ke korupci se objevuje i při prodeji státního majetku. Tyto případy souvisí s dobýváním renty.

Podle Volejníkové (2007) se vážnější forma nelegální hospodářské činnosti objevuje u firem v monopolním postavení, kdy velké firmy dominantního postavení zneužívají, neboť jim tato pozice dovoluje diktovat podmínky konkurentům, ale i v rámci dodavatelsko-odběratelských vztahů. Znevýhodnění výrobci jsou nuceni prodávat zboží obchodním řetězcům za nízké ceny. Odběratel vyžaduje podmínky, k jejichž dosažení musí uplácet a svou úlohu má zde i klientelismus (např. rozhodnutí o umístění zboží daného výrobce v prostorách supermarketu, letákové akce). Nejsou neobvyklé ani dlouhé lhůty splatnosti uvedené ve smlouvách, přičemž si dodavatelé sami musí brát úvěry.

Podle Lambsdorffa (Lambsdorff in Rose-Ackerman, 2006) někteří vědci tvrdí, že korupce odráží absenci ekonomické soutěže. Na druhou stranu konkurence mezi dodavateli snižuje cenu. Pokud jsou zadávací řízení otevřená, výsledná renta pro soukromé firmy se snižuje a veřejný sektor má menší výdaje. Následkem konkurence veřejní činitelé a politici nemají toho tolik nabídnout za úplatky a tím je snížena motivace pro korupčníky. Naopak, pokud

je konkurence omezená, zvyšuje se profit pro uchazeče o zakázku a politici mohou využít možnosti přidělit tento profit výměnou za podíl.

Chmelík a Tomica (2011) říkají, že menší počet firem na trhu, vědomí si nedostatečné konkurence, odvádějí nekvalitní práci, kterou si nechají přeplatit, za úplatek se toleruje i nedodržování lhůty atd. Nedostatečné množství firem existuje ve vojenském průmyslu. Volejníková (2007) doplňuje, že s úplatky jde ruku v ruce falšování účetních dokladů, daňových priznání či podplácení vlastních zaměstnanců.

1.6.2 Poskytování veřejných statků a služeb

Volejníková (2007) říká, že veřejné statky tvoří vysokou hodnotu národního hospodářství, o jehož majetku rozhodují politici, úředníci, zastupitelé, komise, rady. Tito veřejní činitelé mají monopolní postavení, tudíž nemají zástupce. Korupce se objevuje tehdy, když autorita ve veřejném sektoru přijímá úplatky s příslibem, že bude veřejné statky a služby zajišťovat jistým způsobem, rozhodnutí ale nekopíruje obecný zájem společnosti. Lobbying a korupce při tvorbě veřejné politiky (2007) uvádí, že potom jde o úmyslné nedodržování předpisů při poskytování výhody soukromým nebo veřejným subjektům a brání ekonomickému a sociálnímu rozvoji.

Veřejní činitelé poskytující veřejné statky a služby se často setkávají se soukromým sektorem, kde se podnikatelský subjekt úředníky snaží ovlivnit. Při styku veřejného se soukromým sektorem vznikají další příležitosti ke korupčnímu chování.

Ryska a Průša (2013) dělí korupci ve veřejném sektoru na byrokratickou a politickou. Politická korupce se týká vrcholných politiků a kromě rozhodování o veřejných zdrojích „prodává zákony“. Byrokratická korupce nastává při přijímání úplatků úředníky, kteří zneužívají své pravomoci. Korupce je dělena na dva nejběžnější druhy, kdy úředník rozhoduje o:

- poskytnutí monopolní služby státem (např. udělení licence, stavební povolení);
- přidělení státní zakázky vybrané firmě (např. nákup počítačů, vybudování dálnic – v tomto případě je stát tzv. monopsonem, pro stavební firmu nepostradatelný).

David a Nett (2007) uvádějí, že čím více lidé smýšlejí o veřejných činitelích jako o korupčnících, tím více budou tomuto nezákonnému prostředku obohacování se podléhat.

Volejníková (2007) říká, že zadávání zakázky nelegálním způsobem zvyšuje kandidátům příslušné zakázky transakční náklady a počet konkurenčních firem tak klesá. Vybraná varianta, jejíž vlastník si vítězství koupil, zvyšuje neefektivnost alokovaných ekonomických zdrojů. Rostou veřejné výdaje, klesá ochota poplatníků řádně platit daně, klesá kvalita institucionálního prostředí i investice ze zahraničí.

1.6.3 Asymetrická informace

Volejníková (2007) uvádí, že utajené informace jsou důvodem k vynaložení dodatečných nákladů, neboť informace představují ve 21. století vzácný statek. Strana, která má více potřebných informací než druhá, má konkurenční výhodu. Tato vidina je příčinou hledání způsobů, jak nejrychleji získat kvalitní informace.

Volejníková (2007) dodává, že asymetrické informace má za následek tržní deformace, projevující se morálním hazardem. Ekonomický subjekt se snaží eliminovat prvek nejistoty získáním výhody podplácením. Úředníci využívající své funkce napomáhají těmto podmínkám např. zpožděním požadavků. Na pozicích, z kterých vyplývá informační povinnost zaměstnanců veřejné správy, si klienti stěžují na neochotu úředníků poskytovat žádané informace.

1.6.4 Externality

Podle Volejníkové (2007) externality způsobují tržní neefektivnost a většina těch negativních externalit bývá spojena s výrobou a poškozováním životního prostředí. Mnoho negativních externalit může být i výsledkem korupčního jednání. Problém je, že ani korupce, ani náklady s ní spojené nejsou vyčíslitelné. Jakmile jde o korupční jednání, uzavírání takového obchodu nemá pozitivní vliv ani na trh, ani na stát. Nicméně vzniklé náklady hradí občané státu, přitom společenské náklady korupce jsou vyšší soukromé náklady vynaložené na tuto činnost. S korupcí se setkáváme v rámci vládních zásahů při hledání východisek externalit (např. v průběhu přidělování dotací určených k eliminaci negativních externalit).

2. Ekonomický systém

Tato podkapitola se zabývá korupcí vyskytující se v různých organizacích ekonomického systému, zkoumá, jakým způsobem dochází v důsledku korupce k únikům ze státního rozpočtu či vliv korupce na zahraniční investory. Některá korupční jednání nemají konkrétní oběti, ale negativní dopady zaznamená stát jako celek, respektive doplácí daňoví poplatníci.

Žák (2003) tvrdí, že korupce se vyskytuje jak v chudých, tak v bohatých zemích a zviditelní se často ve chvíli, kdy propukne ve velký otevřený skandál. Nezáleží ani na tom, zda je země demokratická, nebo ne. Zčásti je důležité také to, jak dlouho je vláda u moci. Vysoké riziko korupce hrozí zemím, kde má zaručenou moc vláda jedné strany.

Jak říká Chmelík a Tomica (2007), společnost TI došla k závěru, že nejzkorumpovanějšími zeměmi bývají nejchudší země, v zavedených demokraciích je korupce nižší, než ve státech, kde tržní hospodářství neexistovalo, rovněž se korupce rozšířila ve státech, ve kterých privatizace byla podložena politickými vlivy.

Podle Beckera (1994) se korupce obvykle vyskytuje tam, kde má stát moc nad všemi součástmi ekonomického života, nezáleží při tom na politickém nebo hospodářském systému. Volejníková (2007) říká, že se dá korupce posuzovat i podle způsobu ekonomické organizace společnosti. Toto hledisko se uplatnilo na základě existence problematiky alokace omezených zdrojů, se kterým se potýkají všechny země od nepaměti. Přetrvávání tohoto problému je příčinou vzniku určitého systému rozhodování, který pomáhá odpovídat na otázky co, jak a pro koho se bude vyrábět. Podle toho se rozlišuje ekonomická organizace zvyková, tržní a plánovaná. Korupce se vyskytuje v každé z nich. Korupce výrazně zasáhla ekonomickou situaci postkomunistických zemí, kde působila závažné potíže. Jednotlivé oblasti výskytu a formy korupčního jednání jsou určeny charakterem ekonomického uspořádání společnosti. Tyto závěry potvrdil výzkum, jehož autorem byl Australan J. P. Perry. Zkoumaná byla závislost míry korupce na ekonomické a politické situaci v zemi. Jeho tvrzení jsou sepsána v tabulce 1, která je upravena podle Volejníkové (2007).

Tabulka 1: Vliv ekonomické a politické situace v zemi na úroveň korupce

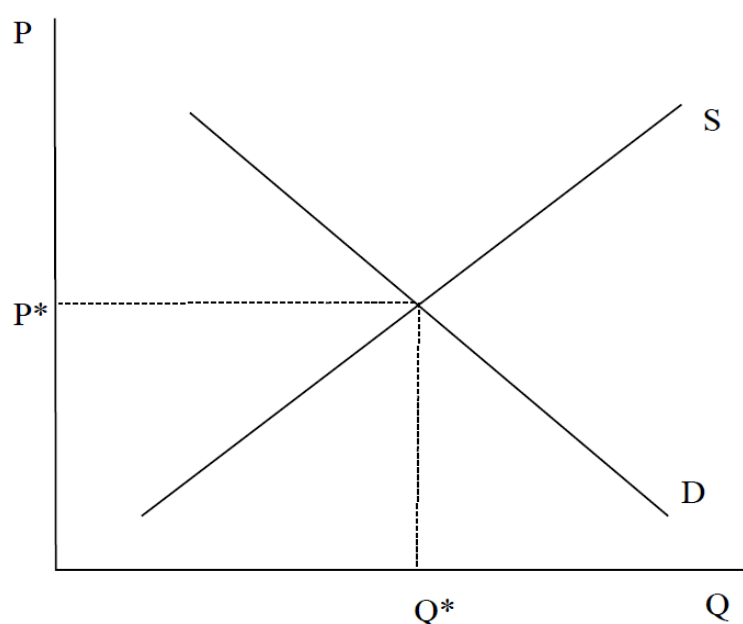
KORUPCE SLABÁ	KORUPCE SILNÁ
Země bohatá, kde úředník dostává důstojný plat.	Země chudá, všichni musí brát a dávat úplatky, aby vůbec přežili (Rusko).
Země, kde majetek v žebříčku hodnot nehraje zásadní roli (některé pacifické ostrovy, kde přetrvává institut společného vlastnictví).	Země, kde je dávání majetku na odiv chápáno jako důležitý znak moci (Afrika, Rusko).
Země s dobrým ekonomicko-politickým klimatem; žádné otřesy, relativní jistota zaměstnání, netřeba drasticky šetřit na „zadní vrátka“, funkční důchodový systém.	Komplexní nejistota ohledně budoucnosti, panuje snaha o co nejrychlejší akumulaci majetku, než se situace zhorší.
Země politicky a ekonomicky stabilní.	Země stojící před možnou reformou, nomenklатурní kádry se bojí vlny změn, a tak umocní vyžadování úplatků, aby se ekonomicky zajistily pro případ svého pádu (Vietnam).
Osoby (Úředníci) schopné, které svou pozici dosáhly na základě svých schopností a znalostí, a jsou si jisty, že najdou práci i jinde (zvl. v soukromém sektoru).	Osoby, které se na úřednickou pozici (resp. jakoukoli jinou, na níž distribuují poptávkové statky) dostaly ze známosti, z důvodu příslušnosti k některé politické straně, kmeni, etniku; když svou pozici ztratí, již se nedostanou na obdobnou úroveň.
Role médií silná, investigativní prostředí.	Mlčenlivé společnosti.

Zdroj: Volejníková, J. Korupce v ekonomické teorii a praxi. 1997.

2.1 Tržní hospodářství

Korupce v tržním hospodářství je specifikována v první a druhé kapitole. Steinmetzová (2008) píše, že tržní ekonomiku vystihuje soukromé vlastnictví, volná konkurence atd. Volejníková (2007) hovoří o vyspělých ekonomikách, kde se vedle soukromého sektoru podílí na ekonomické činnosti stát, jako o smíšených ekonomikách. S funkcemi, které stát plní, se rodí více příležitostí ke korupci, což ovlivňuje podíl soukromých a státních prvků a rozsah státních zásahů do ekonomiky. Výsledkem je rozsáhlý veřejný sektor s vládní kontrolou zdrojů. Patří mezi ně transfery, zajišťování služeb ve vzdělávání či zdravotnictví. Větší vměšování státu do ekonomiky obnáší silnější byrokratizaci, což dává korupci další prostor. Podle Stuchlíkové (2008) se přístup měnil v 80. letech 20. století, kdy zásahy státu do ekonomiky ubývaly. Zato v novém tisíciletí je zaregistrovaná větší míra regulace některých ekonomických aktivit, což je pravděpodobně odpovědí na zhoršující se ekonomickou situaci ve světě jako důsledek finanční krize v USA.

Podle Lambsdorffa (Lambsdorff in Rose-Ackerman, 2006) není jasné, zda korupce může být potlačena minimalizací veřejného sektoru, tato myšlenka odráží víru ekonomů v trh a jejich nedůvěru v politiky. Na makroúrovni empirická zjištění neposkytují podporu pro toto tvrzení. Existuje malá spojitost mezi celkovou velikostí veřejného sektoru a korupcí. LaPalombara (LaPalombara in Rose-Ackerman, 2006) asociaci našel, ale vynechává Skandinávské země, předpokládá, že jsou výjimkou. Na rozdíl od toho Elliott (Elliott in Rose-Ackerman, 2006) ověřil na vzorku 83 zemí, že relativní velikost vládního rozpočtu k HDP se snižuje s rostoucí korupcí.

Obrázek 1: Tržní rovnováha

Zdroj: Holman, R. In Stach, D. Změny ekonomicko-sociálních modelů evropských států v důsledku hospodářské krize.

Z obrázku 1 lze vyčíst, že se na trhu střetává nabídka s poptávkou a navzájem se ovlivňují. Subjekty nakupují požadované množství Q^* za cenu P^* .

2.1.1 Soukromý sektor

Bylo uvedeno, že s korupcí se lze setkat i v sektoru soukromém, ale jak říká Volejníková (2007), nejčastěji v místě, kde se oba sektory setkávají.

Naxera (2015) je toho názoru, že korupce, která se odehrává mezi aktéry ze soukromého sektoru, kteří nezastupují veřejný sektor, nemají žádnou veřejnou pravomoc. Situace, kdy zaměstnanec nebo majitel soukromé firmy poskytne úplatek zaměstnanci jiné soukromé firmy výměnou za udělení zakázky, může skutečně korupční jev připomínat. Přestože je oprávněně považován za problematický, za korupci by považován být neměl, neboť by zmizely hlavní charakteristické rysy korupce, tedy překročení pravomocí vyplývající z veřejné role.

Ryska a Průša (2013) říkají, že korupce v soukromém sektoru je dobrý základ pro korupci ve státní sféře. Ti, pro něž představuje korupce otázku morální, hlásají, že za korupci může stát jen z malé části, neboť existuje i v sektoru soukromém. Pravdou je, že přijmout nebo nabídnout úplatek může i subjekt soukromého sektoru.

Evropská komise (2011) rozlišuje v soukromém sektoru korupci aktivní (nabídka úplatku) a pasivní (přijetí úplatku):

Aktivní korupce:

- „příslib, nabídka nebo poskytnutí“;
- „přímo nebo pomocí prostředníka“;
- „osoba v řídicím nebo jiném postavení“;
- „pro subjekt činný v soukromém sektoru“;
- „neoprávněné výhody jakéhokoliv druhu“;
- „pro tuto osobu nebo pro třetí osobu“;
- „provede nějaký úkon nebo se zdrží provedení nějakého úkonu, a tím poruší své povinnosti“.

Pasivní korupce:

- „požadování nebo získání nebo přijetí příslibu“;
- „přímo nebo pomocí prostředníka“;
- „v řídícím nebo jiném postavení“;
- „pro subjekt činný v soukromém sektoru“;
- „neoprávněné výhody jakéhokoliv druhu“;
- „pro sebe nebo třetí osobu“;
- „provede nějaký úkon nebo se zdrží provedení nějakého úkonu, a tím poruší své povinnosti“.

Ryska a Průša (2013) říkají, že důsledky jsou od veřejného sektoru odlišné. Přijme-li manažer firmy úplatek od dodavatele za to, že bude nakupovat dražší materiál, zvýší se konečná hodnota zboží, která nebude odpovídat požadavkům cílové skupiny. Jestliže se nezvýší cena výstupu firmy, dojde ke snížení zisku majitele, o nějž ho okradl manažer. Přestože by měl manažer reprezentovat zájmy majitele firmy, jejich cíle se liší. Situace, kdy manažeři či zaměstnanci plní roli správců, se nazývá principal-agent.

Ryska a Průša (2013) doplňují, že jsou známy i kauzy, kdy podplacený manažer, jehož protiplněním je ovlivnění rozhodnutí, majitele nepoškozuje. Najdou-li se odběratelé, kteří jsou ochotni zaplatit více, náklady se firmě vykompenzují. Manažer si přilepšil, avšak majitel poškozen nebyl. Často jde ale o situaci, kdy si manažer uvědomuje, že přijetím úplatku dojde k poškození majitele. Mezi majitelem a manažerem nastává konflikt zájmů.

„Manažeři, majoritní akcionáři a další subjekty uvnitř podniků zneužívají svěřených pravomocí k osobnímu prospěchu, na úkor vlastníků, investorů, zaměstnanců a společnosti jako celku“ (TI, 2009). Jak dále uvádí TI (2009) vedoucí pracovníci mají na žebříčku hodnot na vyšší příčce štědrý výplatu pro sebe na úkor ziskovosti podniku.

Podle Davida Ondráčky (Český rozhlas, 2009) firmy nedosahují maximálních zisků při zmanipulování účetnictví manažerem, v případě odhalení korupce ze strany zaměstnanců jsou firmy stíhány a hrozí vysoké pokuty v řádech miliard eur. Firmy uvědomující si rizika

korupce, snaží se jí snaží předcházet - nastavují kontrolní mechanismy, preventivní opatření uvnitř firmy. Takové opatření musí být bráno vážně, ne jen tak vypadat „na oko“ před akcionáři. Odhalení korupce na sebe váže také rizika spojená se zhoršením reputace firmy. Musí být nastaveny konkrétní kroky dovnitř firem, nestačí řeči o odpovědnosti firem a podnikatelské etice.

Podle TIC (2009) korupce v soukromém sektoru není vzácný jev při spolupráci s veřejným sektorem. U PPP projektů, kdy soukromý subjekt přebírá některé funkce sektoru veřejného, získává odměnu z příjmů z veřejných rozpočtů. Poskytováním služeb nebo zboží se firma často dostane do monopolního postavení. Ve vážném ohrožení jsou tranzitivní ekonomiky, kde přetrvává nedostatečný fungující legislativní systém, nedostatečná transparentnost veřejného sektoru a nekonsolidované veřejné finance.

Žák (2003) zveřejňuje, že korupce činí práci vlády (úředníků) i podnikatelů neefektivní tím, že dopustí lidem pracovat na pozicích, na které nemají schopnosti. V podnikání má korupce zpravidla finanční charakter, poptávka je po dovozních a vývozních licencích, úvěrech, policejní ochraně, daňových úlevách.

Jak říká Becker (1994), silnice jsou špatně postaveny nebo se stavějí ty, které nejsou užitečné, aby se vyhovělo stavbařům a vlastníkům půdy, kteří ovlivňují úředníky, neboť právě oni mají moc rozhodovat o těchto záležitostech. Půjčky od vládních bank a agentur jsou poskytovány firmám s politickým vlivem spíše než tam, kde by investice dosahovaly nejvyššího zisku.

Podle TI (2009) způsob veřejného obstarávání s sebou nese řadu rizik:

- riziko nekonceptního definování požadovaných výstupů a zadání projektu;
- riziko skrytého zadlužování veřejného sektoru;
- riziko využívání PPP spolupráce k zakrývání nedostatků veřejných financí na infrastrukturní projekty;
- riziko nejasné politické odpovědnosti;
- riziko monopolního postavení dodavatele aj.

Ryska a Průša (2013) se domnívají, že soukromý sektor má s veřejným sektorem shodné dva nejčastější druhy byrokratické korupce uvedené v podkapitole „Korupce při poskytování veřejných statků a služeb“. Naopak zde dále uvádějí odlišnosti od veřejného sektoru. Tou nejzásadnější je, že v soukromém sektoru se dá efektivnost měřit pomocí zisku. Je možné určit, zda počínání manažera nepoškozuje majitele. Poškození majitele na základě přijetí úplatku je prokazatelné a manažera lze trestně postihnout. Pro veřejný sektor nic z toho neplatí, neboť efektivnost měřit je nemožné. Další významnou odlišností je, že ve veřejném sektoru neexistuje vlastník. Proto státní zaměstnance nemotivuje hospodařit efektivně, maximalizovat zisk. Zato soukromé vlastnictví bez efektivnosti nemůže existovat.

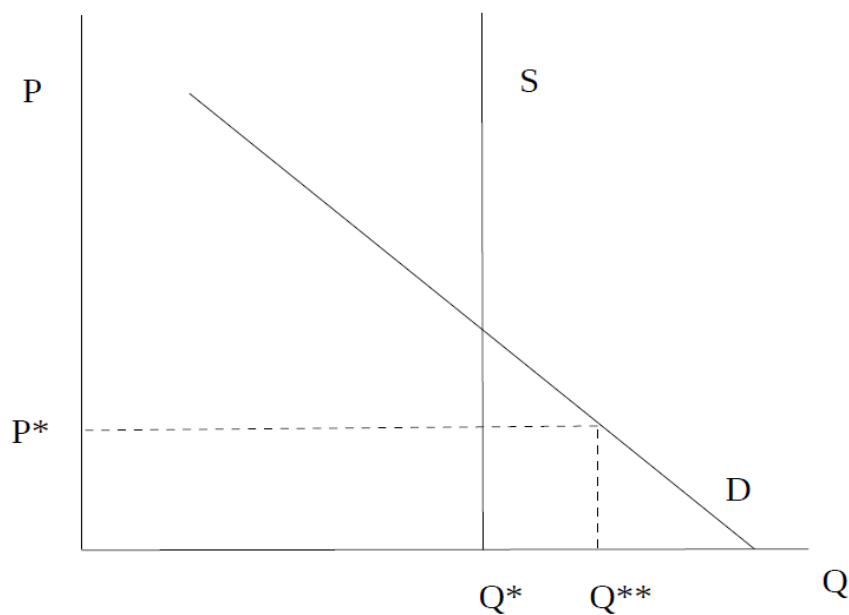
2.2 Centrálně plánovaná ekonomika

Cenzura médií, heslo „*kdo neokrádá stát, okrádá vlastní rodinu*“ či svoboda slova charakterizují dobu, kdy byly země střední a východní Evropy odstříhnuty od vnějšího světa. Dobu, přesněji režim, kterým je hospodářská situace těchto zemí poznamenána dodnes. Dědictví zanechané komunismem se předává z generace na generaci a bude ještě tak dlouho, dokud se postupně nevytratí způsob myšlení této ideologie úplně. Jedná se o obsáhlé téma, kterému bude detailněji věnována tato kapitola.

Volejníková (2007) píše, že příkazový systém (centrálně plánovaná ekonomika), jinak řečeno umělý ekonomický systém, je považován podle ekonomů za historický omyl, který je živený politickým násilím a státní mocí. Státní moc si prostřednictvím korupce upevňovala svou moc. Klientický (klientelistický) systém vzájemné výměny se stal hlavním rysem tohoto systému kvůli chybějícímu tržnímu mechanismu.

Otáhal (2006) říká, že plánované ekonomiky v 80. letech neuměly efektivně vyrábět a alokovat spotřební statky, proto životní standard obyvatel pokulhával daleko za životním standardem vyspělých, západních tržních ekonomik.

Volejníková (2007) uvádí, že kvůli nedostatku informací v centrálně řízených ekonomikách není známa tržní hodnota zboží, natož preference spotřebitelů. Výsledkem je vyprodukované zboží, které nikdo nechce, nebo naopak nedostatečné množství statků, o které zájem je. Převyšuje-li poptávka nabídku, budou spotřebitelé kromě stanovené ceny ochotni zaplatit navíc, aby dostali to, co žádají. Běžná byla korupce v oblasti obchodu, zejména osobní služby typu kadeřník či opravy automobilů. V bývalých středoevropských a východoevropských centrálně plánovaných ekonomikách měla stínová ekonomika velký význam. Centrálně stanovená cena je nepružná, nemění se ani spotřebitelské preference. Otáhal (2006) konstatuje, že si spotřebitelé sami hledají nelegální způsoby k uspokojení vlastních potřeb, vlivné známé či informace o existenci nabízejících.

Obrázek 2: Stanovení ceny v centrálně plánované ekonomice

Zdroj: Gregory, P., Stuart, R. In Stach, D. Změny ekonomicko-sociálních modelů evropských států v důsledku hospodářské krize.

Jak ukazuje obrázek 2, státem stanovená nabídka (S) neodráží poptávku trhu, je stanovená uměle, stejně jako cena P^* . Za stanovenou cenu P^* je nabízeno Q^* statků a služeb. Na obrázku 2 je znázorněno, že při dané ceně by zákazníci nakupovali množství Q^{**} . Na trhu vzniká převis poptávky nad nabídkou v rozsahu $Q^* - Q^{**}$.

Otáhal (2006) je toho názoru, že nedostatečná nabídka je dílem byrokratů. Tito úředníci, odpovědní za rozdělování většiny produkce, stojí ve výhodném vyjednávacím postavení. Představitel komunistické strany, který rozhodoval o tom, komu bude přidělen statek, navýšil poptávajícímu kupní cenu o úplatek. Stát vlastní výrobní prostředky neměl konkurenci, která by tlačila ceny dolů a vycházela vstříc zákazníkům a byrokratům bylo umožněno stanovovat vysoké ceny. Jak říká Volejníková (2007), příčinou korupce v centrálně plánované ekonomice je absence trhu, což vede ke vzniku šedé ekonomiky. Řídit se pravidly této nelegální hry by znamenalo hrát podle přirozených tržních pravidel. Na trhu, kde poptávka je větší než nabídka, je přidělový mechanismus z částí nahrazen stínovou ekonomikou a je možné i to, že bez té neoficiální ekonomiky by centrálně řízená nemohla fungovat. Otáhal (2006) dodává, že tržní alokační mechanismus byl nahrazen nelegálním soukromým obchodem. K prosazování soukromých vlastnických práv bylo potřeba, aby provozovatelé upláceli veřejné činitele. Skrze neformálně stanovené ceny se trh přibližoval rovnovážnému stavu.

Volejníková (2007) se domnívá, že velkou hrozbu centrálně plánované ekonomiky představuje státní monopol, kdy státní úředníci staví umělé překážky, aby se domohli vyšších poplatků. Podle Otáhala (2006) distributoři prodávali spotřební statky na základě administrativního rozhodnutí, což jim zaručovalo monopolní postavení. Tato pozice jim umožnila dosáhnout korupčních výhod bez obav z konkurence, jež by nabízela totožné statky za nižší cenu. Výsledkem byrokratického managementu je zmonopolizovaná vlastnická struktura, která vede byrokraty k vydírání, zpronevěrám, úplatkářství.

Stuchlíková (2008) píše, že ve skutečnosti se čistě tržní nebo čistě plánované ekonomiky najdou těžko. Spíš je možné vidět smíšené systémy, kde vládou prvky tržního nebo příkazového systému. Ve všech členských zemích EU převažují tržní ekonomiky. Centrálně plánovaná ekonomika přežila v některých zemích světa dodnes. Existuje např. V severní Koreji, na Kubě nebo v Bělorusku. Zvláštní model má Čína, který je někdy označován jako „socialistická tržní ekonomika“. Systém je založen na principech centrálně plánované ekonomiky jako je plánování atd., přitom však přejímá stále více tržních prvků.

2.3 Zvyková ekonomika

Chmelík a Tomica (2007) uvádí, že převládající autoritářské normy, rodinné svazky, vztahy klanové, kastovní nebo kmenové jsou typické pro mnoho rozvojových zemí. Praxe s korupcí je tu vžitá z dob kolonizace. Hlavním impulsem rozšiřování korupčního prostředí byla dekolonizace a modernizace, přidělování státních zakázek, pozic v řídicí sféře či ve vládě.

Podle Stacha (2013) lze kastovní systém spatřit např. v Indii, přestože je zakázán. Dělení lidí do kast v zemi však nadále hraje v reálném životě velkou roli. Příslušníci nižších kast by nezískali vyšší pracovní pozici než tu, která je jim určena. Důvodem je hluboko zakořeněná tradice.

3. Analýza regionů

V této kapitole jsou analyzovány tři evropské regiony ze tří hledisek. Jsou zvoleny regiony jižní, severní a východní Evropy (někdy označovány jen jako jih, sever a východ). Každý tento region reprezentují dvě země. U každé ze zemí je nastíněna historie, ekonomika a míra korupce. Historický exkurz a ekonomická situace z toho důvodu, protože mohou leccos prozradit o formování či současném stavu institucionálních podmínek či jednání občanů a úřadů. Navíc je zřejmé, že mezi historií, současnou ekonomikou a korupcí existuje souvislost, neboť korupce je odrazem těchto dvou složek.

U kapitoly věnující se korupci je popsána problematika jednotlivých oblastí, rovněž je zde zachycen vývoj CPI v letech 2012–2015 a výsledky GBC z roku 2013.

U jednotlivých zemí hodnoceno několik oblastí. Jednou z nich je také soukromý sektor, ve kterém je sledováno rámcové rozhodnutí Evropské komise a je závazné pro všechny členské státy. Evropská komise (2011) v dokumentu Zpráva komise radě a evropskému parlamentu uveřejňuje, že: *„Rámcové rozhodnutí Rady 2003/568/SVV ze dne 22. července 2003 o boji proti korupci v soukromém sektoru si podle 10. bodu svého odůvodnění klade za cíl zajistit, aby se aktivní i pasivní korupce v soukromém sektoru staly trestnými činy ve všech členských státech, aby mohly být za tyto trestné činy odpovědné i právnické osoby a aby na tyto trestné činy byly stanoveny účinné, přiměřené a odrazující sankce.“*

Vzhledem k tomu, že je od roku 2012 Index vnímání korupce sestaven podle nové metodologie jak je uvedeno v teoretické části, jsou v textu týkající se vývoje korupce v zemi předloženy grafy s daty pouze za tyto poslední čtyři roky. V letech 2012–2015 bylo měření CPI prováděno ve 168–177 zemích z celého světa (údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>).

Co se týče Globálního barometru korupce, do průzkumu nebyly zahrnuty některé země z důvodů, které jsou uvedeny v kapitole zabývající se měřením korupce.

3.1 Jižní Evropa

Jako první je analyzován region jižní Evropy, u kterého se předpokládá nejvyšší míra korupce. Jsou zvoleny země Řecko a Španělsko, neboť se v posledních letech potýkaly s vážnými hospodářskými problémy.

Řecko

- **Historie**

Zwetler (1996) uvádí, že Řecko bylo za války obsazeno Německem, Itálií a Bulharskem. Arogance a brutalita podnítily silné partyzánské hnutí s komunisty v čím dál důležitější roli. Poté, co bylo v roce 1944 Řecko osvobozeno Brity, začala občanská válka. Povstání bylo mířeno i proti britským vojskům, po jeho potlačení se partyzáni stáhli. Řekové se prostřednictvím lidového referenda v roce 1946 ze 70 % rozhodli pro tradiční konstituční monarchii. Britové rezignovali a na jejich místo nastoupili Američané, kteří věřili, že se země může stát protisovětskou hrází.

Zwetler (1996) konstatuje, že modernizace Řecka se podle amerického vzoru stále nedařila, stejně jako demokratizace se nevyvíjela z tradic a zvláštností země.

Zwetler (1996) říká, že s vypuknutím války v Koreji se do popředí dostaly vojensko-strategické plány Američanů v Řecku, které v roce 1952 i s Tureckem vstoupilo do NATO. Ve společensko-politickém smyslu bylo Řecko silně ovládáno systémem klientely. Charakteristické bylo, že se projevoval vliv horní vrstvy. Spojenými státy podporovaná armáda se zformovala v novou vrstvu, která neměla vztah k tradiční společnosti. Pod americkým vlivem vynesly volby v roce 1955 k moci Konstantina Karamanlise, který vybudoval stranu silně ovlivněnou systémem klientely. Během tohoto období zaznamenalo Řecko pozoruhodný hospodářský rozvoj.

Podle Zwetlera (1996) daly hospodářské problémy a stávkový vlnění v roce 1967 šanci Georgiemu Papandemu vyhrát volby. Vojenská junta byla proti a sedm let držela Řecko ve své moci. Jejím cílem bylo „očistit“ zemi od „nezdravého“ západního vlivu včetně západního

demokratického smýšlení. To izolovalo Řecko od zbytku Evropy. Opozice junty časem zesílila.

Zwetler (1996) se domnívá, že vojenský režim se definitivně zhroutil, když se juntě v roce 1974 nepodařilo anektovat Kypr, kde zasáhlo Turecko. O dva roky později podalo Řecko žádost ke vstupu do Evropského společenství (vstup byl realizován v roce 1981). Po roce 1976 se hospodářská situace zhoršila. V roce 1985 byla sestavena nová vláda, která přislíbila nový kurz a pokusila se vlastní cestou o sociální demokracii. Zdůrazňovala národní nezávislost a uvolnila vazby k partnerům v NATO. Vztahy k těmto partnerům a Turecku se zhoršily.

- **Ekonomika**

Bastürk (2015) říká, že jednou ze dvou zemí, která byla nejvážněji poškozena globální finanční krizí 2008, bylo ke konci roku 2009 Řecko. Krizi v Řecku způsobily vnější a fiskální nevyváženosti.

Podle Bastürka (2015) se v roce 2010 se začala objevovat celá řada nejasností na financování veřejných dluhů některých zemí v Eurozóně. V důsledku globální finanční krize v Řecku zvyšoval státní dluh. V období od přijetí eura k vypuknutí krize bylo dosahováno vysokého tempa růstu. Po přijetí eura, byly nízké úrokové sazby použity k financování vlastních výdajů.

Eurostat zveřejňuje, že HDP v roce 2009 klesl o 4,3 %, nezaměstnanost dosahovala 9,6 % a rozpočtový deficit v roce 2009 činil 12,4 % HDP. Schodek běžného účtu se zvýšil již před krizí, v roce 2008 dosahoval 15,1 % HDP.

Jak uvádí Bastürk (2015), deficit byl dvakrát vyšší, než údaj, který zveřejnila předchozí vláda. Bylo připuštěno, že předchozí údaje o schodku byly zavádějící. Zvýšení rozpočtového schodku v Řecku vedlo k nárůstu vládního dluhu. Během toho období se poměr veřejného dluhu k HDP rovněž zvýšil.

Bastürk (2015) se domnívá, že od roku 2001 do roku 2008 měl reálný HDP průměrný nárůst o 3,9 % ročně a země se stala druhou nejrychleji rostoucí ekonomikou. Vstup Řecka do Eurozóny pomohl zvýšit důvěru investorů, což umožnilo Řecku půjčovat finanční prostředky za nízké úrokové sazby až do vypuknutí krize v roce 2008.

Itano (2010) uvádí, že problémy, které dohnaly Řecko na ohraj propasti jsou: kultura země korupce a nepotismu, či chybné statistiky, které se vyvíjely desítky let. V dobách, kdy hospodářství rostlo rychleji, byla věnována malá pozornost strukturálním nedostatkům.

Hospodářské noviny (2012) uveřejňují, že Řecko v roce 2010 výrazně snížilo sociální výdaje, tím ušetřilo 1,8 mld. EUR, ale zároveň 1 mld. EUR putovala na zbrojení. Země nakoupila nejdražší a nejmodernější vojenský materiál během hospodářské krize. Vlastní dvakrát více tanků než Velká Británie, kde žije šestkrát více obyvatel než v Řecku. Během celosvětové krize se řecký dovoz rovnal zhruba jednomu a půl násobku eurozóny. Přijetím mezinárodní pomoci se Řecko zavázalo odebírat nasmlouvaný zbrojní materiál od hlavních vyjednávačů. Ti si za pomoc splatit dluhy Řecku účtovali nákup zbraní od nich samotných. Ze statistik SIPRI vyplývá, že se Řecko v roce 2010 řadilo mezi země Evropy s nejvyšším podílem zbrojních výdajů k HDP.

Podle Tsiodrase (2010) jsou třemi hlavními nedostatky v Řecku klientelismus, byrokracie a korupce. Státní moc má na ekonomické aktivity velký vliv a usilovat o přátelství s politiky se tak podnikatelům vyplatí spíše, než usilovat o volnější trh. Ze spolupráce může vzniknout zakázka, což je důvod pro subjekty soukromého sektoru obávat se otevřeného trhu a zlepšení konkurenceschopnosti.

ČTK (2010) informuje, že konstrukci Řecka tvoří stát, neziskový sektor roli nikdy nepřevzal. Rozdělování výsad a benefitů či zajištění práce ve státním sektoru má na starosti kontrola státního aparátu. O Řecku je známo, že vlastní rozsáhlý byrokratický aparát. Na konci 19. století mělo o tři čtvrtiny úředníků na hlavu více než Německo. I přes všechny zvraty, kterým stát musel čelit, klientelistický systém zůstal nepřemožen.

Podle Evropské komise (2014) se odhaduje, že drobná korupce v roce 2011 připravila Řecko o 554 milionů EUR. Generální inspektor veřejné správy se domnívá, že korupce je široce rozšířená v samosprávě, v environmentálním a územním plánování, v dopravě, veřejných pracích a veřejných zdravotních službách.

- **Korupce**

Evropská komise (2014) uveřejňuje, že koncem roku 2012 byl dohodnut plán pro boj proti korupci jako základ pro komplexní národní strategii. Ministerstvo spravedlnosti (Ministry of Justice 2013 in Evropská komise 2014) uvádí, že podle tohoto plánu byla počátkem roku 2013 schválena národní protikorupční strategie včetně akčního plánu, čímž je podle Evropské komise (2014) vyřešen dlouhodobý problém absence tohoto plánu.

Podle Rady Evropy (COE 2012 in Evropská komise, 2014) řecké trestněprávní předpisy zahrnují ty druhy trestných činů korupce a nepřímého úplatkářství, na které se vztahují protikorupční právní nástroje Rady Evropy. Podle skupiny GRECO je právní rámec, který upravuje oblast působnosti ustanovení trestního práva týkající se trestných činů korupce, až příliš složitý, neboť je rozptýlený po trestním zákoníku, ale i dalších domácích právních předpisech a různých zákonech. Navíc tyto předpisy se zdají nekonzistentní, především v oblasti ustanovení o aktivním a pasivním úplatkářství a nepřímém úplatkářství. Jak říká Rada Evropy (COE 2013 in Evropská komise, 2014), většina přijatých legislativních opatření pro boj proti korupci byla nesystematická. Ve druhé průběžné zprávě, ve které skupina GRECO informovala o plnění doporučení, stálo, že za tři roky po jejich vydání bylo pouze jediné z 27 doporučení provedeno uspokojivě.

Evropská komise (2014) uvádí, že složitý je také institucionální protikorupční rámec, jehož orgány spolupracují nedostatečně.

Co se týče soukromého sektoru, podle Evropské komise (2011) bylo provedeno ustanovení týkající se definic pojmů aktivní a pasivní korupce, sankcí pro fyzické a právnické osoby a odpovědnosti právnických osob. OECD (OECD 2015 in Evropská komise, 2014) shledává problém v odhalování případů zahraničního úplatkářství, poukázáno bylo na významný případ zahraničního úplatkářství, které Řecko nedokázalo urychleně vyřešit.

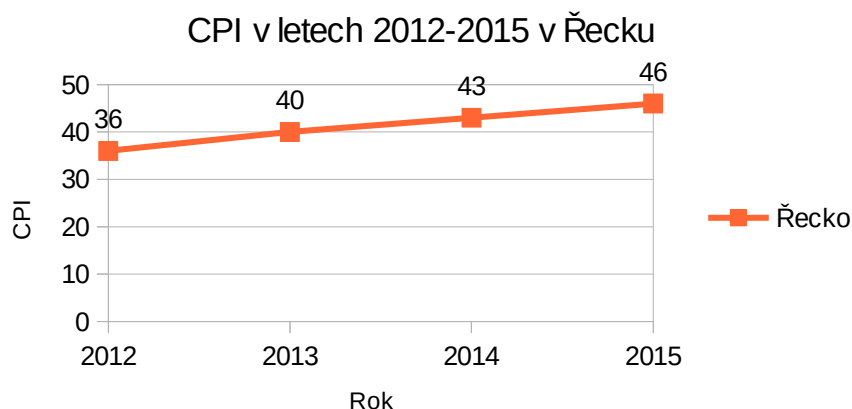
Evropská komise (2014) uvádí, že Řecko nemá zvláštní právní předpisy na ochranu tzv. whistleblowerů, jsou na ně aplikovatelná pouze obecná ustanovení pracovního práva. Právní rámec pro ochranu oznamovatelů v Řecku shledává nedostatečným jak GRECO, tak OECD. Stále oblíbenějšími se však stávají systémy anonymního podávání zpráv o korupci.

Podle organizace Freedom House (Freedom House 2015 in Evropská komise, 2014) se v žebříčku svobody tisku vydaném v roce 2013 Řecko umístilo nízko a řadí se mezi země klasifikované jako „částečně svobodné“.

Evropská komise (European Commission 2013 in Evropská komise, 2014) konstatuje, že ministerstvo financí přijalo pro své zaměstnance včetně zaměstnanců daňové správy etický kodex týkající se střetu zájmů a prohlášení o zájmech. Obdobně byl později zaveden i pro orgány správy příjmů. Volené i jmenované úřední osoby podléhají systému majetkových stíhání, který může vést i k trestnímu stíhání.

Zákon (zákon č. 3861 in Evropská komise, 2014), který byl přijat v roce 2010, ukládá povinnost všem veřejným institucím zveřejňovat svá rozhodnutí online, včetně rozhodnutí týkajících se zadávání veřejných zakázek.

Vývoj CPI

Obrázek 3: CPI v letech 2012-2015 v Řecku

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Z obrázku 3 na straně 44 je vidět, že index CPI se v letech 2012–2015 v Řecku pohyboval mezi hodnotami 36–46. V roce 2012 byla korupce ve sledovaném období v zemi vnímána veřejností jako nejvyšší, tedy hodnota CPI byla nejnižší. V celosvětovém měřítku se Řecko umístilo až v druhé polovině žebříčku, a to na 94. místě se 36 body. Hodnota se každým rokem zvyšuje, v roce 2013 se zvýšila o čtyři body a země skočila o 14 příček nahoru. Další dva roky se zvyšovala hodnota po třech bodech, v roce 2015 se Řecko umístilo na 58. místě s hodnotou 46 (údaje dostupné z: <http://www.transparency.org>).

GBC

Z výsledků Globální barometr korupce z roku 2013 vyplynulo, že se za poslední dva roky zvýšila míra korupce v Řecku o 39 % a 30 % říká, že zůstala stejná. 70 % si myslí, že korupce ve veřejném sektoru v zemi je vážný problém. Na otázku, do jaké míry je vláda ovládána několika velkými hráči, kteří jednájí podle vlastních zájmů, odpovědělo 47 %, že zcela a 36 % hodně. V otázce týkající se boje proti korupci odpovědělo 46 %, že je vláda velmi neefektivní a dalších 27 % hlasovalo pro neefektivní. 82 % respondentů souhlasí, že obyčejní lidé mohou pomoci v boji proti korupci (údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/gcb2013/country/?country=greece>).

Španělsko

- **Historie**

Podle Zwetlera (1996) začala na území Španělska v roce 1936 občanská válka, která trvala do roku 1939. Vítězná španělská pravice bojovala za zachování překonaných společenských, hospodářských a politických struktur. Z toho důvodu generál Francisco Franco realizoval po více než třicet let restaurativní politiku se svou autoritativní vládou, k níž patřil systém jedné strany (Falangy) či důsledný antikomunismus. Vnitřní vývoj byl brzděn konzervativním vedením s orientací na překonané hodnoty, což mělo dopad na politiku a ekonomiku. Výměna názorů svobodná nebyla. Objem národního důchodu dosáhl teprve v roce 1950 stav srovnatelný s rokem 1935, zemědělství stagnovalo, průmysl zastarával a reálné mzdy klesaly.

Zwetler (1996) se domnívá, že Frankovo Španělsko sledovalo prozápadní politiku, v roce 1955 vstoupilo do OSN. Američané poskytli hospodářskou pomoc, avšak příslušníci fašistické strany odmítali jakoukoli modernizaci, považovali ji za ohrožení politické a společenské situace občanské války. Řada stávek ovlivnila od konce padesátých let vývoj politiky, a to k přeměně na tržní hospodaření orientované hospodářské politice a ekonomika se rozvíjela rychlou liberalizací.

Zwetler (1996) uvádí, že proti důsledkům mimořádného ekonomického rozvoje se vzepřeli konzervativci, přeměna společnosti způsobila zhroucení systému i bez ohledu na skončení Frankovy diktatury. S Frankovým státem stále více nesouhlasila církev, vliv Falangy byl potlačován, průmyslníci a dokonce i členové vlády se přiklonili k liberálním uskupením. Jádro konzervativní setrvačnosti představovala armáda.

Zwetler (1996) říká, že když Franco roku 1975 zemřel, liberalizaci nestálo nic v cestě. Král Juan Carlos Burbonský, nástupce Franca, řídil reformní kurz jako kompromis mezi extrémisty, aniž by měnil státní instituce.

Zwetler (1996) konstatuje, že činnost politických organizací byla postupně povolena, stranický systém se výrazně rozrostl. V roce 1978 se Španělsko stalo parlamentní monarchií. Ani hospodářské potíže nezabránily úspěšnému přechodu k demokracii. Korupční skandály zatížily vládu v roce 1994.

Zwetler (1996) doplňuje, že Španělsko v roce 1985 vstoupilo do Evropského společenství a v roce 1986 prohlasovalo vstup do NATO. Podle Evropské komise (2014) španělské hospodářství téměř dvě desetiletí rostlo, do recese se dostalo na konci roku 2008.

- **Ekonomika**

Co se týče zahraniční politiky, podle Bociánové (2015) byla integrace do Evropy považována za důkaz překonání své minulosti a zároveň byla vnímána jako snaha získat větší nezávislost na Spojených státech amerických díky členství v NATO. Španělsko se od počátku svého členství aktivně participovalo na všech evropských procesech.

Bociánová (2015) uvádí, že v roce 2004 byl definován nový obsah zahraniční politiky, prioritou se měl stát boj proti chudobě ve světě. Cíl věnovat 0,7 % HDP na rozvojovou pomoc se s ohledem na vysoký ekonomický růst v té době se zdál být splnitelný. Celkovému rozvoji španělské ekonomiky napomohly levné úvěry a boom stavebního sektoru.

Bociánová (2015) uveřejňuje, že ekonomické krize měla vážný dopad na španělskou ekonomiku. Krize ovlivnila mezinárodní reputaci, pověst úspěšné ekonomické transformace se změnila během jednoho roku. Priority, které nepředstavovaly okamžitý zisk, byly odloženy. Vláda přešla na omezování výdajů a na rozpočtové škrty ve státní správě. S nástupem krize se rozvojová pomoc dostala do pozadí, upřednostňovalo se sledování vlastních ekonomických a bezpečnostních zájmů.

Podle údajů z Eurostatu nezaměstnanost ve Španělsku v roce 2007 činila 8,2 %. Do roku 2009 se více než zdvojnásobila a v roce 2013 stoupla na 26,1 %. V roce 2009 klesl HDP o 3,6 % a snižoval se nadále, v roce 2014 se podle hodnot ekonomika stabilizovala.

Podle MZV ČR (2015) se v roce 2014 Španělská ekonomika opatrně stabilizovala, stálo jí to výrazné škrty a omezení investic. Kladně bylo hodnoceno snižování deficitu a ozdravení bankovního sektoru, za problematickou oblast je považována státní správa, která je oslabena korupčními skandály a přerostlé byrokracie. Za negativní jev je považována také nepružnost pracovního trhu, špatná dosažitelnost půjček pro firmy či malé investice do inovací a výzkumu.

MZV ČR (2015) uveřejňuje, že v letech 2013 a 2014 se španělská platební bilance zlepšila, bylo zaznamenáno aktivní saldo na běžném i kapitálovém účtu. Stále znepokojujícím problémem je pro zemi zahraniční zadluženost a dluhová sazba. Podle odborníků Španělsko dosáhne čistého zahraničního dluhu (35 % dluhu), jestliže bude její ekonomika růst nejméně 5% po dobu alespoň 12 let, a to při pozitivní obchodní bilanci zahraničního obchodu. Z celkového dluhu země patří zahraničí 45,56 %, největší podíl mají banky a úvěrové ústavy (28,62 %).

- **Korupce**

Podle Evropské komise (b2014) závažné případy korupce způsobily vyšší informovanost o možných rizicích korupce, což zapříčinilo růst pozornosti orgánů veřejné moci na potřebu posílit protikorupční politiku. „V únoru 2013 přijal parlament usnesení týkající se celé řady opatření pro boj proti korupci“ (Evropská komise b2014, s.2).

Organizace spojených národů (United Nations 2011 in Evropská komise b2014) situaci přezkoumala již v roce 2011 a dospěla k závěru, že Španělsko do velké míry zavedlo trestněprávní rámec pro boj proti korupci. Jak uvádí Rada Evropy (COE b2013 in Evropská komise, b2014) skupina států proti korupci (GRECO) v rámci Rady Evropy konstatovala, že trestnost úplatkářství ve španělském trestním zákoníku je povětšinou v souladu s normami Rady Evropy. Španělsko ratifikovalo Trestněprávní úmluvu o korupci a její dodatkový protokol, z čehož vyplynulo několik změn ve formulaci trestných činů korupce ve vnitrostátních právních předpisech. Evropská komise (2014) dodává, že byla v roce 2012 přijata další legislativní opatření nad rámec trestního práva.

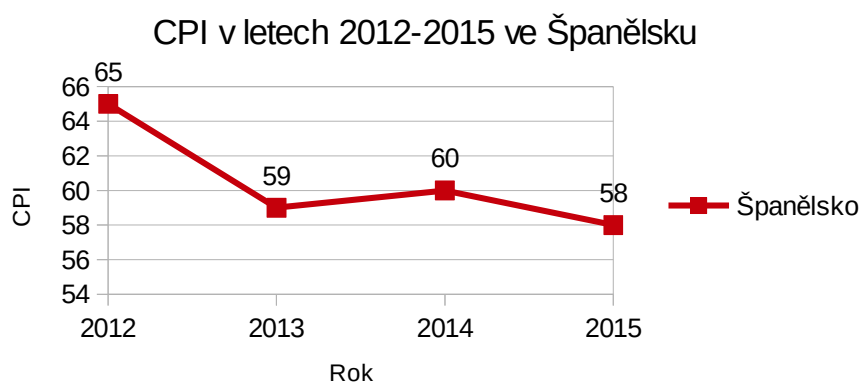
Podle Evropské komise (2014) bylo v roce 1995 zřízeno specializované státní zastupitelství pro boj proti korupci a organizované trestné činnosti (FECCO), jehož nezávislost a kapacita v posledních letech posílily. Pozitivní trend byl zaznamenán jak v počtu soudních řízení, tak v počtu uzavřených vyšetřování. Podle Rady Evropy (COE 2014 in Evropská komise b2014) si skupina GRECO pochvaluje vysokou kvalitu španělských soudů a státních zastupitelství. Soudy však shledává přetížené a jejich kapacitu nedostačující k rychlému vyřizování záležitostí.

Podle trestního zákoníku (zákon č. 5/2010 in Evropská komise b2014) Španělsko stíhá trestné činy korupce v soukromém sektoru od doby, kdy došlo ke změnám v trestním zákoníku v roce 2010. Pokud jde o zahraniční úplatkářství, pracovní skupinu OECD (OECD 2012 in Evropská komise b2014) znepokojil fakt, že nebyla trestně stíhaná nebo odsouzená ani jedna fyzická či právnická osoba, přestože uplynulo 13 let od vstupu v platnost ustanovení o zahraničním úplatkářství.

Podle Organizace spojených národů (United Nations 2011 in Evropská komise b2014) Španělsko nemá zvláštní právní předpisy na ochranu oznamovatelů trestné činnosti, nespravedlivé propuštění a diskriminační zacházení se zaměstnanci řeší obecná ustanovení pracovního práva.

Podle zákona (zákon č. 5/2006 in Evropská komise, b2014), který upravuje střet zájmů, jsou pravidla o střetu zájmů a majetkových přiznáních závislá na pracovním místě úřední osoby. Vysoce postaveným voleným nebo jmenovaným úředním osobám na centrální či místní úrovni je uložena povinnost zveřejňovat svůj majetek a zájmy.

Vývoj CPI

Obrázek 4: CPI v letech 2012-2015 ve Španělsku

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Z obrázku 4 lze vyčíst, že korupce má tendenci růst. Index vnímání korupce se v letech 2012–2015 ve Španělsku pohyboval mezi hodnotami 58–65. V roce 2012 veřejnost považovala korupci za nejnižší, s hodnotou 65 se země umístila na 30. místě, v roce 2013 se vnímání korupce zhoršilo o 6 bodů a Španělsko se propadlo s 59 body na 40. příčku. V následujících dvou letech byla korupce v zemi vnímána podobně, v roce 2015 se však s hodnotou 58 umístila na 36. místě (údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>).

GBC

Z výsledků Globálního barometru korupce pro rok 2013 vyplynulo, že 39 % respondentů se domnívá, že za poslední dva roky míra korupce v zemi vzrostla hodně, 28 % jich odpovědělo, že vzrostla málo a 29 % hlasovalo pro stejnou úroveň. Že je korupce ve veřejném sektoru vážný problém si myslí 65 % a dalších 23 %, že korupce je problém. 23 % odpovědělo, že vláda je zcela ovládána několika velkými hráči, kteří jednají podle svých zájmů, 43 % se domnívá že do velké míry. V otázce týkající se boje proti korupci odpovědělo 27 %, že je vláda velmi neefektivní a dalších 44 % hlasovalo pro neefektivní. Celkem 60 % si myslí, že obyčejní lidé mohou pomoci v boji proti korupci (údaje dostupné z: <http://www.transparency.org/gcb2013/country/?country=spain>).

3.2 Severní Evropa

Opakem jižního regionu je sever, nejen z hlediska světových stran, ale také co se integrace týče. Země na severu Evropy a severu vůbec jsou často vnímány veřejností jako země, kde se korupce nevyskytuje vůbec nebo jen zřídka. Autorka se domnívá, že tento pohled na svět je prezentován médií. Kromě názorů médií jsou často přidány osobní zkušenosti z návštěvy země, kde dojem může udělat čistota a pořádek ulic, což poukazuje na to, že v zemi existuje řád a pravidla, která nejsou ignorována.

Podle Brunclíka, Havlíka a Pinkové (2011) severské země mají mnoho charakteristických rysů, kterými se odlišují od zbytku Evropy, a proto je tento region vnímán jako jeden celek. Země mají mnoho společného, jedná se např. o tzv. státy blahobytu. Kvůli těmto podobnostem jsou si země blízké a k analýze regionu se používají termíny „Skandinávie“ či „severské země“.

Pojmy Skandinávie či severské země identické nejsou, vymezení regionu Skandinávie není jednoznačné, neboť různá hlediska, autoři či literatura vnímají tento region jinak, přesto jsou v této práci pro zjednodušení termíny používány jako synonyma.

Provázaná historie jednotlivých zemí severní Evropy zapříčinila podobnost v různých oblastech, proto není rozepsána historie či ekonomika pro jednotlivou zemi zvlášť, jak je tomu u jižní Evropy. Popsána je historie Skandinávie jako celku, pozornost je však soustředěna na Dánsko a Švédsko.

- **Historie**

Brunclík, Havlík a Pinková (2011) uvádí, že od konce 8. století docházelo k sjednocování zemí severní Evropy, kterou ovládali Vikingové. Protože rozlišit jejich národnost není možné, jsou nazýváni Seveřani či Skandinávci. Lze však spatřit dominanci jednoho státu nad ostatními, regionálními hegemony byly Dánsko a Švédsko. Ve středověku vévodilo regionu Dánsko, poté jeho pozici zaujalo Švédsko.

Brunclík, Havlík a Pinková (2011) konstatují, že v letech 1319-1355 mělo Švédsko a Norsko společného krále. Od konce 14. století až do začátku 19. století Norsko spadalo pod Dánsko, poté bylo od Dánska odtrženo a opět se stalo v roce 1814 součástí unie se Švédskem. Během války bylo Dánsko okupováno Německem, proto byl v roce 1949 vstup do NATO považován za logické řešení. Jednotlivé státy se osamostatnily až v první polovině 20. století, kdy byla dotvořena současná politická podoba regionu.

Brunclík, Havlík a Pinková (2011) dodávají, že spojení zemí se odrazilo v podobnosti politických systémů, jazyků či kultury, což napomohlo vytvořit regionální sounáležitost a následně myšlenku severské identity. Blízký mají právní a správní systém či politické instituce. Severské země charakterizuje regionální solidarita, mají provázané hospodářství a existuje zde přes 20 oficiálních severských integračních seskupení.

- **Ekonomika**

Brunclík, Havlík a Pinková (2011) říkají, že relativně bohaté Dánsko má rozvinuté zemědělství a obchodní vztahy. Švédsko se na konci 19. století stalo industrializovaným státem. Severské země lze charakterizovat jako bohaté státy s malými, otevřenými a exportně orientovanými ekonomikami. Jak uvádí Zwetler (1996), od roku 1945 až do

70. let dosahovaly rychlého ekonomického růstu. Restrukturalizace agrární ekonomiky postupovala nepřetržitě, při vysoké specializaci se zahraniční ekonomiky stávaly závislé.

Brunclík, Havlík a Pinková (2011) tvrdí, že všechny ze zemí si prošly v posledních desetiletích hospodářským poklesem. Dánsko v 80. letech, Švédsko v první polovině 90. let 20. století. Severské země s výjimkou Dánska profitují z přírodního bohatství a nerostných surovin.

Podle Brunclíka, Havlíka a Pinkové (2011) významnou roli v severských zemích hrála koncepce sociální politiky, která má za následek tzv. stát blahobytu (sociální stát, welfare state). Historie sahá do 19. století, kdy byla přijata opatření v meziválečném období, pilíře byly dobudovány až po druhé světové válce. Úroveň sociálních služeb v tomto regionu, zvláště ve Švédsku, byla vyšší než v zemích západní Evropy. Švédsko se cítilo být nadřazené nad ostatními zeměmi, což byl jeden z důvodů neúčasti na evropském integračním procesu a postoj neutrality v mezinárodních vztazích se Švédsku vyplatil na rozdíl od jeho sousedů. Směr v Evropském integračním procesu byl ovlivněn spolu s dalšími faktory také vývojem studené války. První severskou zemí, která vstoupila do Evropského společenství, bylo v roce 1973 Dánsko a zároveň jediným státem, který je současně členem NATO. Švédsko je členem ES od roku 1995.

Jak říká Brunclík, Havlík a Pinková (2011), Skandinávské země uplatňují systém kombinující volný trh s rozsáhlými vládními zásahy do ekonomiky. Stát je ve státě blahobytu do jisté míry zodpovědný za sociální a ekonomické blaho svých občanů. Otevřenost ekonomik, bohaté sociální výhody, univerzalismus, egalitářství a důraz na dodržování lidských práv se staly lákadlem neevropských imigrantů, kteří představují významnou skupinu příjemců sociální podpory.

Brunclík, Havlík a Pinková (2011) uvádějí, že ve Skandinávii vznikl nový typ politických stran – pirátské strany. V roce 2006 byla založena Pirátská strana ve Švédsku zabývající se kromě rozporuplných otázek týkajících se např. kopírování, také prosazováním svobody přístupu k informacím, ochranou jednotlivců před zásahy státu či svobodou internetové komunikace. „*Seveřané se hlásí k hodnotám demokracie, míru, spolupráce, solidarity,*

rovnosti, věnují mimořádnou pozornost ochraně životního prostředí a také emancipaci žen“ (Brunclík, Havlík a Pinková 2011, s. 14).

Podle Brunclíka, Havlíka a Pinkové (2011) se Severské státy vyznačují vysokým podílem žen v důležitých veřejných funkcích. Ve Švédsku jich pracuje zhruba 46 % v parlamentu, v ostatních zemích se podíl pohybuje kolem 40 %.

„Pokud jde o politickou kulturu, dlouhá a nepřerušovaná tradice demokratického státu a jeho schopnost reagovat na požadavky společnosti vedou k relativně vysoké míře legitimacy politických institucí severských zemí, které jsou navíc kulturně homogenními státy“ (Brunclík, Havlík a Pinková 2011, s. 17).

Brunclík, Havlík a Pinková (2011) říkají, že otevřenost a svobodný přístup k informacím veřejných institucí jsou zásadní principy fungování politických systémů severských zemí. Důvodem je předpoklad nutnosti prevence zneužití moci a kontroly rozhodování veřejných institucí. Tento princip brání vzniku korupce a na severské země nelze zcela vztahovat argument o souvislosti mezi rozsahem veřejného sektoru a mírou korupce.

Dánsko

Jak uvádí dánské ministerstvo (Danish Ministry, 2001), všeobecně, změna důvěry lidí v politický systém je způsobena značným znepokojením. V mnoha západních zemích přetrvává tendence, že důvěra občanů ve veřejný sektor a politický systém se postupně ztrácí. Tato tendence neplatí pro Dánsko. Ministerstvo financí provedlo průzkum spokojenosti občanů s veřejným sektorem a dospělo k závěru, že Dánové mají velkou důvěru ve státní sektor, taky ve srovnání s jejich důvěrou v sektor soukromý. Občané věří v dodržování pravidel stanovených pro jejich práci ve veřejném sektoru. Existuje obecný názor, že tito zaměstnanci zde jsou zdvořilí v jednání s veřejností.

Podle dánského ministerstva (Danish Ministry, 2001) zhruba 70 % občanů uvádí, že mají důvěru ve veřejný sektor, to umísťuje Dánsko před ostatní země, které provedly průzkum - Itálie, Španělsko, Švédsko, Francie atd. Průzkum ukazuje, že Dánové mají zvláštní důvěru v právní a vzdělávací systém.

Dánské ministerstvo (Danish Ministry, 2001) konstatuje, že podle názoru většiny občanů je rozhodnutí státních zaměstnanců obvykle založeno na objektivních důvodech a zaměstnanci dodržují pravidla stanovená pro jejich práci. Na druhou stranu nejsou jednotní v otázce, zda úředníci věnují dostatečnou pozornost občanům při rozhodování.

Dánské ministerstvo (Danish Ministry, 2001) říká, že všichni občané jsou chráněni řadou formálních záruk, které vstoupí v platnost v momentě, kdy veřejný zákon rozhodne. Zákon o veřejné správě obsahuje pravidla týkající se slyšení zúčastněných stran a ukládá orgánům komplexní důvod pro své rozhodnutí. Tyto orgány musí též vždy informovat občany o jejich možnosti odvolání. Podle pravidel pro zveřejňování občané mají také přístup k souborům případů kromě interních pracovních dokumentů z administrativního orgánu.

Dánské ministerstvo (Danish Ministry, 2001) doplňuje, že pokud jde o veřejný sektor, nebylo by zcela správné popisovat Dány jako lidi, jejichž postoj k autoritě je zcela nekritický. Dánové očekávají zdvořilost a servis od orgánů veřejné správy s ohledem na potřeby a přání jednotlivce. Dánové také přikládají značný význam přístupu institucí veřejné služby. Musí se snadno kontaktovat a hlavně rychle reagovat. Dánští občané jsou si obecně velmi dobře vědomi svých práv.

- **Korupce**

Podle Rady Evropy (COE 2004 in Evropská komise c2014) má Dánsko dobře rozvinutý systém právních předpisů, i když jak doplňuje Dánský statistický úřad (Denmarks Statistik in Evropská komise c2014), nemá svou vnitrostátní protikorupční strategii.

Podle Evropské komise (2014) Trestněprávní předpisy zahrnují všechny druhy trestných činů korupce, o nichž pojednává Trestněprávní úmluva Rada Evropy o korupci, vyjma nepřímého úplatkářství. Jak uvádí GRECO (COE 2004 in Evropská komise c2014), přístup k informacím je v Dánsku rovněž upraven právními předpisy a dokumenty všech orgánů veřejné správy jsou přístupné. OSCE (OSCE 2013 in Evropská komise c2014) uvádí, že přeložení návrhu nového zákona začátkem roku 2013 rozpoutalo obavy z některých částí nového zákona, které by omezily přístup veřejnosti k informacím v zákonodárném procesu, přesto byl podle Evropské komise (c2014) zákon v červnu 2013 přijat. Dánsko

se neřídilo doporučením skupiny GRECO, kterým bylo zlepšit dánské právní předpisy v oblasti financování politických stran jednotlivých kandidátů a volebních kampaní.

Skupina GRECO (COE 2004 in Evropská komise c2014) uvádí, že vzhledem k tomu, že etické standardy v Dánsku jsou vysoké a veřejné postupy transparentní, bylo ve veřejné správě zavedeno pouze několik formálních pravidel upravujících integritu a boj proti korupci. GRECO (COE 2007 in Evropská komise, c2014) doplňuje, že kodex chování úředních osob ve veřejném sektoru, který v Dánsku platí od roku 2007, se zabývá praktickými aspekty a situacemi, jež mohou ve veřejné správě nastat.

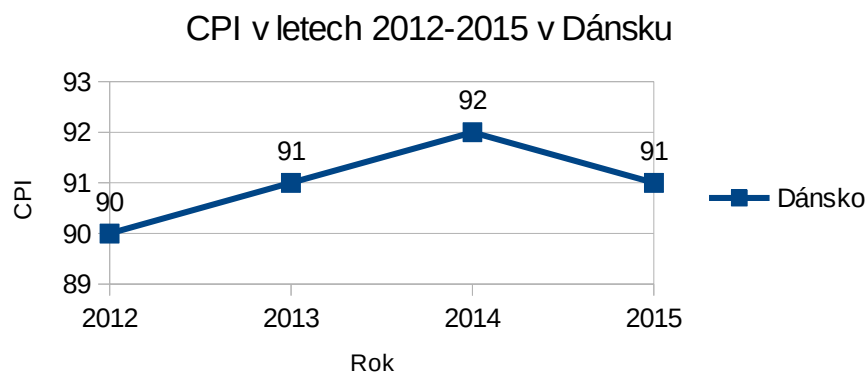
Evropská komise (2011) předkládá, že Dánsko provedlo do vnitrostátního práva rámcové rozhodnutí týkající se definice aktivní korupce v soukromém sektoru a sankcí ukládaných fyzickým a právnickým osobám. Pokud jde o zahraniční úplatkářství, skupina OECD (OECD 2013 in Evropská komise c2014) zabývající se problematikou podplácení dala najevo silné znepokojení nad nedostatečným prosazováním práva v oblasti trestných činů zahraničního úplatkářství. Nespokojena byla také s případy, které byly uzavřeny, aniž byly řádně prošetřeny nebo nebylo vynaloženo dostatečné úsilí o zajištění důkazů ze zahraničí. Evropská komise (c2014) dodává, že OECD dalo Dánsku pochvalu za snahu zvyšovat informovanost a podporovat sociální odpovědnost podniků.

TI (Transparency International - Denmark in Evropská komise, c2014) uvádí, že poslanci v Dánsku nemají ze zákona povinnost zveřejňovat informace o svém majetku a nepodléhají ani jiným pravidlům pro sledování střetu zájmů. Na internetových stránkách (stm.dk in Evropská komise, c2014) je zveřejněno, že v rámci Politické dohody o režimu transparentnosti platí zvyšování transparentnosti výdajů, které zavedl parlament a to na základě dohody jednotlivých politických stran. Ministři jsou vybízeni k oznamování svých měsíčních výdajů, cestovních výdajů, obdržených darů a dalších informací.

Podle Evropské komise (c2014) zaměstnancům veřejného či soukromého sektoru Dánska není poskytována komplexní ochrana v případě oznámení korupce. Podle OECD (OECD 2013 in Evropská komise c2014) jsou obsahem dánského kodexu chování osob vykonávajících služební činnost ve veřejné správě pokyny pro situace, kdy jsou

zaměstnanci veřejné správy oprávnění otevřeně zveřejnit informace (a nemají důvěrnou povahu) tisku a dalším partnerům. OECD (OECD 2006 in Evropská komise c2014) uveřejňuje, že dánský zákoník práce neposkytuje zaměstnancům soukromého sektoru žádnou ochranu před propuštěním, pokud by nahlásili podezření na podplácení.

Vývoj CPI

Obrázek 5: CPI v letech 2012–2015 v Dánsku

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Z obrázku 5 lze vyčíst, že hodnoty Indexu vnímání korupce se v letech 2012–2015 v Dánsku pohybovaly mezi 90 a 92. V Dánsku, každoročně umístěném na vrcholu žebříčku, se ve sledovaném období do roku 2014 korupce v očích veřejnosti snižovala. V roce 2014 byla korupce v Dánsku ohodnocena 92 body, což bylo nejvíc během sledovaného období, v následujícím roce hodnota klesla na 91 (údaje dostupné z: http://www.transparency.org).

GBC

Z výsledků Globálního barometru korupce pro rok 2013 vyplynulo, že za poslední dva roky míra korupce podle 68 % dotázaných zůstala stejná a 23 % se domnívá, že se mírně zvýšila. Největší procento dotazovaných, což je 38 % dotazovaných si myslí, že korupce ve veřejném sektoru ve skutečnosti problém není, 26 % je názoru, že vůbec není problém a 23 % hlasovalo pro mírný problém. Podle 32 % dotázaných je vláda v omezené míře ovládána několika velkými hráči, kteří jednají podle svých zájmů, 30 % zastává názor, že

částečně. 40 % říká, že vláda není v boji proti korupci ani efektivní ani neefektivní, podle 25 % je vláda efektivní a 20 % si myslí, že je neefektivní. 84 % se domnívá, že řadoví občané mohou něco změnit v boji proti korupci (údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/gcb2013/country/?country=denmark>).

Švédsko

- **Korupce**

Podle Evropské komise (d2014) Švédsko provedlo několik studií posuzujících rizika a vydalo několik zpráv o korupci, protikorupční strategii však nezavedlo.

Rada Evropy (COE 2008 in Evropská komise d2014) dále uvádí, že systém legislativy, prosazování práva a soudních orgánů je pro řešení korupce ve Švédsku dobře rozvinutý. Švédské trestní právo řeší ty druhy trestných činů korupce, které jsou zahrnuty v Trestně právní úmluvě Rady Evropy o korupci. Jak uvádí Ministerstvo spravedlnosti (Regeringenskanliet, 2012), nový protikorupční zákon, který vstoupil v platnost v roce 2012, se týká širšího okruhu úředních a soukromých osob než tomu bylo doposud. V pokynech pro zaměstnance v obcích, krajích a regionech (Om mutor och jäv in Evropská komise, d2014), jsou obecnější pravidla a zásady chování obsaženy v několika legislativních dokumentech a zákonu o veřejné službě.

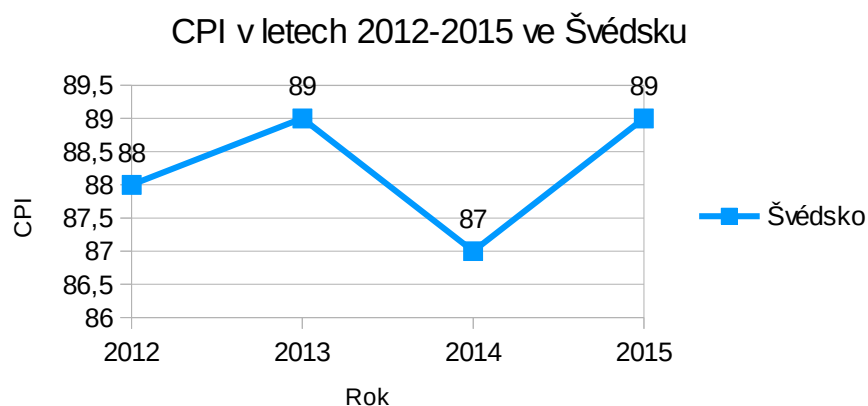
Rada Evropy (COE 2001 in Evropská komise d2014) tvrdí, že švédská veřejná správa je považována za výkonnou a poskytuje vysoce kvalitní služby občanům i podnikům. Úroveň vnímané a zažité korupce je zde nízká, souvisí s dlouhou tradicí otevřenosti a transparentnosti švédské společnosti a švédských institucí a úctě k právnímu státu.

Podle skupiny GRECO (Evropská komise, 2011) provedlo Švédsko ustanovení týkající se definice aktivní a pasivní korupce v soukromém sektoru a odpovědnosti fyzických a právnických osob. Jak uvádí Evropská komise (d2014), pracovní skupina OECD zabývající se problematikou podplácení je toho názoru, že švédská daňová správa klade velký důraz na odhalování a oznamování trestných činů zahraničního úplatkářství a Švédsko rovněž pomohlo dalším zemím při vyšetřování zahraničního úplatkářství.

Rada Evropy (COE c2013 in Evropská komise d2014) dodává, že poslanci musejí od roku 2008 podávat majetková přiznání či sami musí rozhodnout, zda stojí před střetem zájmů. GRECO se obává, že systém založený na sebekázní poslanců nemusí zaručit dostatečnou úroveň transparentnosti. Z toho důvodu by měli poslanci veřejně oznamovat i potenciální střety zájmů a veřejnost by tak mohla sledovat zájmy poslanců, které mohou ovlivnit rozhodovací proces.

Pokud jde o oznamování informací sdělovacím prostředkům a přístup k úředním záznamům, podle Anderssona (Andersson in Evropská komise, d2014) mají osoby vykonávající službu ve veřejné správě právo zůstat v anonymitě. Zástupce veřejného orgánu může spáchat trestný čin, pokud bude pátrat po jejich identitě, stejně jako novinář, který ji odhalí.

Vývoj CPI

Obrázek 6: CPI v letech 2012-2015 ve Švédsku

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Na obrázku 6 lze vidět, že se hodnoty CPI v letech 2012–2015 ve Švédsku pohybovaly mezi 87–89. Na začátku sledovaného období se Švédsko s 88 body umístilo na 4. příčce. V dalším roce hodnota vzrostla na 89 a země si polepšila o jedno místo v celosvětovém žebříčku. V roce 2014 opět klesla na 4. pozici s hodnotou 87 a v následujícím roce se Švédsko dostalo opět na 3. místo (údaje dostupné z: <http://www.transparency.org/>).

3.3 Východní Evropa

Třetím a zároveň posledním regionem, který je zde analyzován, je východní Evropa. Předpokládána je vysoká míra korupce, zajímavé bude sledovat její vývoj vzhledem k historii regionu. Za země si autorka zvolila Lotyšsko a Estonsko.

- **Historie**

Švec (1996) říká, že dnešní území Lotyšska a Estonska v 16. století tvořilo několik autonomních útvarů sloučených do Livonské konfederace. V roce 1558 zahájil ruský car tzv. Livonskou válku, do které se zapojily všechny státy v oblasti Baltského moře. Severní část se obrátila s žádostí o pomoc na Švédsko, které na tomto území vyhlásilo v roce 1661 protektorát pod svou ochranou. Když války roce 1583 skončily, Švédové získali Vévodství estonské (severní část Estonska). Švédsku dále připadla v roce 1629 oblast Jižního Estonska a Sever Lotyšska až k Rize, kterou vyhrálo v boji s Polsko-litevskou unií.

Švec (1996) doplňuje, že období Švédské nadvlády lze ve srovnání s předchozím a následujícím období považovat za švédské zlaté časy. Krasts (1930) se domnívá, že se v pobaltí odrazila švédská otevřenost vědě a kultuře. Zcela zásadně se Švédská nadvláda podepsala na dvou oblastech – majetkoprávních otázkách poddaných a kultuře. Práva velkostatkářů nad poddanými byla omezena, stejně jako moc šlechty. Období polské a ruské nadvlády se negativně podepsalo postavení rolníků a obyčejných poddaných.

Krasts (1930) říká, že švédská nadvláda se zasadila o základy školského systému v Estonsku a Lotyšsku. Byla zřízena gymnázia a první vysoká škola a vznikaly semináře na výchovu učitelů. Následující ruská nadvláda tento vývoj přerušila.

Jak říká Švec (1996), koncem 30. let 20. století si pobaltské republiky rozdělilo Německo a SSSR. Po třech letech o ně Sovětský svaz přišel a následně v roce 1944 dobyl celé, což znamenalo definitivní zlom v politickém, ekonomickém a společenském směru pobaltských republik a nástup totalitního režimu. Obyvatele obsazených územích měly

řídít komunistické strany řízené Moskvou. Docházelo k vyvlastňování soukromých podniků, jak je uvedeno v kapitole týkající se centrálně plánované ekonomiky. K uvolňování napětí se schylovalo od poloviny 50. let 20. století.

Podle Švece (1996) se od 70. let v celém Pobaltí začalo rozvíjet zemědělství a potravinářský průmysl a podporována byla výroba elektrické energie, což přispělo k vysokému růstu HDP. Etapa nadvlády Sovětského svazu skončila počátkem 90. let, kdy došlo k rozpadu SSSR a vznikaly svobodné republiky.

Švec (1996) doplňuje, že události, které se v Pobaltí odehrály až do 80. let, nebyly dosud Rusku odpuštěny, což se promítá do přístupu obyvatel a úřadů k příslušníkům ruské menšiny.

Zemánek (2005) píše, že po rozpadu Sovětského svazu čelily pobaltské státy v devadesátých letech transformaci ekonomiky. Na začátku 90. let patřily tyto státy k nejzaostalejším státům východního bloku, v druhé polovině 90. let státy zaznamenaly rychlý ekonomický růst, který trval až do roku 2007.

- **Ekonomika**

Švec (1996) uvádí, že po pádu Sovětského svazu se ekonomiky propadly o 30 %, roční inflace dosahovala 1000 %. Hlavním obchodním partnerem Estonska bylo Rusko. Po volbách 1992 začala reformace v liberálním duchu, ekonomika se začala otevírat, privatizoval se státní majetek.

Zájedová (2005) píše, že se Estonsko rychle přeorientovalo na vysoce rozvinuté skandinávské sousedy, Rusko bylo nahrazeno západem. Dnes Estonsko obchoduje především se skandinávskými zeměmi.

Jak říká Zájedová (2005), poté, co pobaltské státy nabyly opět nezávislosti, jejich spojení byla ovlivněna úspěšnou hospodářskou spoluprací severských zemí. Skandinávské země byly mezi prvními, které obnovené státy uznaly a podle vzoru Evropské zóny volného obchodu pomohly sepsat Pobaltské smlouvy o volném obchodu.

V roce 1992 pobaltské státy sepsaly dohody o volném obchodu se Švédskem, Finskem a Norskem.

Podle Zájedové (2005) obchodní výměně mezi Skandinávií a Estonskem pomohla malá vzdálenost mezi těmito státy, ale také estonská obchodní politika, která byla k zahraničním investorům vstřícnější. Ve zvyšování podílu zahraničního obchodu se Skandinávií pokročilo vpřed i Lotyšsko.

Zájedová (2005) uvádí, že největšími investory byly Švédsko a Finsko. Pobaltské státy, zejména Estonsko, vytvořily příznivé prostředí pro zahraniční investice, přesto jsou zahraniční investoři omezováni restrikcemi.

Jak říká Bogner (2011), HDP pobaltských zemí se od roku 2001 do roku 2008 více než zdvojnásobil, v roce 2009 postihla tyto země recese. Pobaltské státy měly do roku 2008 největší tempo růstu HDP v Evropě, kdy docházelo k přehřívání pobaltských ekonomik. V době krize však země postihly největší hospodářské propady, v roce 2009 se pohybovaly okolo 15% poklesu HDP. Za příčiny lze označit absence měnové politiky či velká zadluženost těchto států. Hodnota HDP Lotyšska po roce 2010 klesala nadále, u Estonska nabraly hodnoty opět pozitivní trend.

Lotyšsko

- **Korupce**

Ministerstvo spravedlnosti (Ministry of Justice 2009 in Evropská komise e2014) uvádí, že v pokynech pro prevenci a potírání korupce je zahrnut celkový rámec protikorupční politiky. Skupina států proti korupci (COE b2008 in Evropská komise e2014) hodnotí často měněná ustanovení lotyšského trestního práva o úplatkářství jako dobrý základ pro stíhání trestného činu korupce. Podle skupiny GRECO (COE b2012 in Evropská komise e2014) Lotyšsko zčásti provedlo jeho doporučení, aby upřesnilo způsob, kterým je v trestním právu ošetřeno nabízení a požadování nepatřičné výhody a nevyžádané přijetí takové výhody. Rovněž doporučení ohledně trestního stíhání aktivního úplatkářství

zaměstnanců státní a místní správy a aktivního nepřímého úplatkářství byla provedena částečně.

Úřad pro prevenci a potírání korupce (KNAB 2013 in Evropská komise e2014) uveřejňuje, že v roce 2008 byly provedeny škrty v rozpočtech institucí zabývajících se potírání a prevencí korupce. Podle Ministerstva vnitra (Ministru Kabinets 2013 in Evropská komise e2014) KNAB spolupracuje s finanční policií, pohraniční stráží a dalšími orgány. Evropská komise (e2014) uvádí, že státní kontrolní úřad SAO v roce 2011 odhalil vážné nedostatky ve výročních zprávách sedmi státních institucí. Podle Centra pro veřejnou politiku jsou většinou odsouzeni za trestné činy související s korupcí úředníci na nižší až střední úrovni, spíše za uplácení nižšími peněžními částkami.

Podle Evropské komise (2011) Lotyšsko provedlo neúplně rámcové rozhodnutí o odpovědnosti právnických osob v soukromém sektoru. V rámci aktivní korupce, nebyl podchycen prvek příslibu úplatku a trestný čin byl rovněž omezen na situace, v nichž byly nabídka či příslib akceptovány. Druhá zpráva pojednává o pasivní korupci, neboť lotyšská legislativa neobsahuje akceptování nabídky.

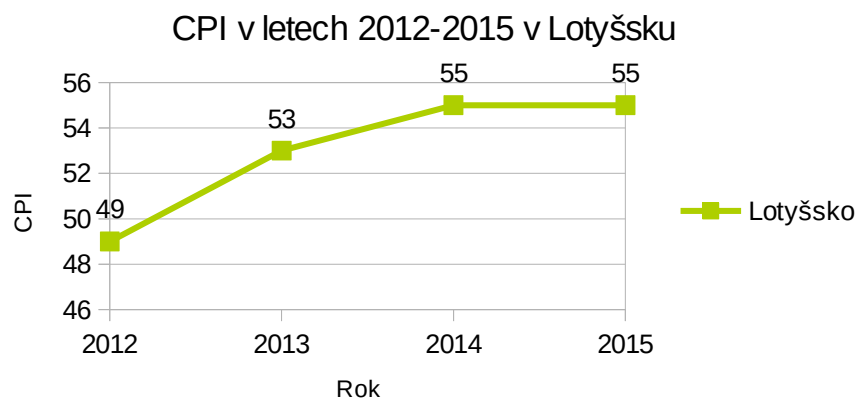
Podle Zákona (zákon o prevenci střetu zájmů při činnosti úředních osob in Evropská komise, e2014) úředníci veřejné správy nemohou mít příjem od podniku do dvou let po odchodu z veřejného úřadu, jestliže např. po dobu své funkce rozhodovali o zadávání veřejných zakázek. Vysoce postavení úředníci nesmějí po dobu své funkce plus další dva následující roky vlastnit podíly v podnicích zapojených do veřejných zakázek, nebo jsou příjemci veřejných finančních prostředků, pokud se nejedná o přidělování na základě otevřeného nabídkového řízení. Vedoucí úředníci agentur a místní samosprávy se řídí podobnými pravidly. GRECO (COE c2012 in Evropská komise e2014) doplňuje, že nařízení týkající se střetu zájmů úředních osob jsou složitá, zato komplexní a přísná.

Rada Evropy (COE 2010 in Evropská komise e2014) konstatuje, že Lotyšsko zpřísnilo opatření ohledně záruk fyzických osob za přestupky při financování politických stran a prodloužilo promlčecí lhůty u správních přestupků, jak doporučila skupina GRECO. Evropská komise (e2014) uvádí, že Zákon o financování politických organizací omezuje

jak individuální dary stranám, tak i výši prostředků, kterou smí strana vydat během kampaně. Veškeré dary a výdaje stran nařizuje zákon přiznat.

Evropská komise (e2014) uvádí, že podle zákoníku práce je zakázaná odvěta vůči zaměstnancům, kteří oznámili podezření na porušení práva na pracovišti. Podle Zákona o podávání podnětů musí být v případě, kdy osoba, která podala oznámení a požádá o to, aby informace o obsahu podání a jeho zdroji nebyly zveřejněny, oznamovateli vyhověno. Evropská komise (e2014) považuje tato opatření za správný krok, ale systém ochrany oznamovatelů nepovažuje za ucelený.

Vývoj CPI

Obrázek 7: CPI v letech 2012-2015 v Lotyšsku

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Na obrázku 7 je vidět index vnímání korupce v Lotyšsku v letech 2012–2015. Hodnoty se pohybují v rozmezí od 49 do 53, vykazují pozitivní tendenci. V roce 2012 dosahovala země nejnižší hodnoty 49 a umístila se na 54. místě. V následujících dvou letech byla úroveň korupce shledána snižujícím se jevem, s hodnotami 53 a 55. Přestože v roce 2015 dosahovalo Lotyšsko rovněž hodnoty 55, polepšilo si o tři příčky, vyhouplilo se na 40. pozici celosvětového žebříčku (údaje dostupné z: <http://www.transparency.org/>).

GBC

Z průzkumu Globální barometr korupce 2013 vyplynulo, za poslední dva roky se míra korupce v Lotyšsku podle 55 % dotázaných nezměnila. Na otázku, jak velký problém je korupce ve veřejném sektoru, odpovědělo 51 %, že vážný, dalších 26 % se domnívá že se o problém jedná a podle 20 % jde o malý problém. Podle 53 % respondentů je vláda do velké míry ovládána několika velkými aktéry, kteří jednají podle svých vlastních zájmů. Na otázku týkající se boje proti korupci odpovědělo 51 %, že je vláda neefektivní a 28 % si myslí, že není ani efektivní, ani neefektivní. 44 % respondentů je toho názoru, že řadoví občané mohou něco změnit v boji proti korupci (údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/gcb2013/country/?country=latvia>).

Estonsko

- **Korupce**

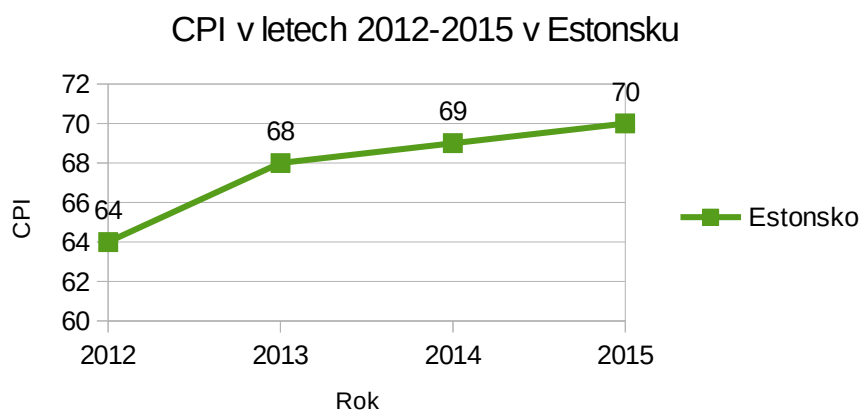
Podle estonského Ministerstva spravedlnosti (Ministry of Justice b2013 in Evropská komise f2014) se Estonsko snaží předejít korupci prostřednictvím strategie do roku 2020. Jak uvádí Evropská komise (f2014), případy nepřímého úplatkářství jsou důkazem toho, že v Estonsku je korupce stále problém. Podle skupiny GRECO (COE b2007 in Evropská komise f2014) představuje trestní zákoník z roku 2002 s následnými úpravami dobrý základ pro stíhání trestných činů korupce.

Co se týče soukromého sektoru, Evropská komise (2011) se domnívá, že Estonsko částečně provedlo rámcové ustanovení o odpovědnosti právnických osob. Estonské právní předpisy upravující aktivní korupci nezahrnují nabídnutí úplatku ani zprostředkovatele, u pasivní korupce právní předpisy nezmiňují zprostředkovatele, žádost o úplatek či nepatřičnou výhodu.

Evropská komise (f2014) uvádí, že úřední osoby mají podle zákona proti korupci podat oznámení o ekonomických zájmech včetně majetku a darů a to do čtyř měsíců po nástupu do funkce a poté každoročně.

Evropská komise (f2014) dále uvádí, že Estonsko nemá zákon týkající se whistleblowingu, zákon proti korupci zakazuje úředním osobám zatajovat korupci a požaduje, aby identita oznamovatelů byla chráněna agenturou.

Vývoj CPI

Obrázek 8: CPI v letech 2012-2015 v Estonsku

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Jak lze vyčíst z obrázku 8, v letech 2012–2015 se v Estonsku pohybovaly hodnoty mezi 64 a 70, přičemž trend je velice podobný situaci v Lotyšsku. Země dosahovala nejnižší hodnoty 64 na začátku sledovaného období s celkově se umístila na 32. místě. V roce 2013 byla situace v Estonsku veřejností ohodnocena lépe, s hodnotou 68 se země umístila na 28. místě, následující dva roky se hodnota zvyšovala po jednom bodu a v roce 2015 skončila na 23. příčce (údaje dostupné z: <http://www.transparency.org/>).

GBC

Výsledky Globálního barometru korupce 2013 ukázaly, že 35 % respondentů se domnívá, že se míra korupce v Estonsku za poslední dva roky nezměnila, 26 % si myslí, že se zvýšila mírně a 21 % se domnívá, že se zvýšila hodně. Co se týče korupce ve veřejném sektoru, 35 % říká, že se jedná jen o malý problém, podle 29 % korupce ve veřejném sektoru problém představuje a podle 27 % jde o vážný problém. Na otázku, do jaké míry je vláda ovládána několika málo hráči, kteří jednají podle svých zájmů, odpovědělo 44 %, že částečně a 36 % říká do velké míry. V boji proti korupci je vláda neefektivní podle 38 %

a 34 % říká, že není ani efektivní ani neefektivní. 40 % respondentů je toho názoru, že řadoví občané nemohou ovlivnit boj proti korupci (údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/gcb2013/country/?country=estonia>).

4. Komparace

Z historického exkurzu vyplývá, že v regionu jižní Evropa si každá země psala dějiny samostatně, v jistých dobách země jihu demokratickými státy s přirozeným průběhem nebyly. Opakem je severní Evropa, historie jednotlivých států se prolíná a za jeden celek se region považuje dodnes. Státy východní Evropy jsou si blízké díky své minulosti avšak nikoliv cíleně, ale spíše za pomoci nátlaku. Nejdřív si prošly obdobím pod nadvládou Švédska, na které se podle Švece (1996) vzpomíná jako na švédské zlaté časy, neboť pozdější nadvláda Sovětského svazu ve východním regionu zanechala negativní stopy až do 21. století.

Jak uvádí Lišková, Sluková a Volejníková (2011), v kontextu s Darwinovou evoluční teorií, instituce jsou stejně jako rostlinné a živočišné druhy výsledkem vývoje, který vychází ze zkušeností lidí. Podle autorky modernizace a demokratizace Řecka nemohla být úspěšná, Američané se snažili zkušenosti vlastní země aplikovat na jinou, která se nacházela ve zcela jiných podmínkách a na takový posun země nebyla zřejmě připravená. Lišková, Sluková a Volejníková (2011) dodávají, že Spojené státy si prošly v 90. letech 19. století rychlou strukturální a institucionální změnou a technickým pokrokem. Což se jižním státům nepodařilo, jak vyplývá z analytické části. Systém klientely, který po válce ovládal Řecko stále silněji, se nepodařil vymýtit do současnosti. V zemi stále vládou instituce neformálních politických, ekonomických a sociálních pravidel.

Ve Španělsku stál na jedné straně Franco, který se snažil o oživení společenských, hospodářských a politických struktur, na straně druhé stáli konzervativci, kteří bojovali za zachování překonaných hodnot a politiku a ekonomiku brzdily. Podle autorky názorové neshody neprospívají rozvoji ekonomiky. Opozice, která při vytváření nových podmínek stále zachovává staré struktury, konkurenceschopnost ekonomiky nezvyší.

Na rozdíl od jihu se Švédsko už na konci 19. století stalo industrializovaným státem. Dánsko bylo během války okupováno Německem, od roku 1945 ekonomika prosperovala a to až do 70. let. Docházelo k restrukturalizaci agrární ekonomiky. Zásadní rozdíl mezi

jižními a severskými zeměmi je otevřenost a svobodný přístup k informacím, neboť jejich absence vytváří rizika korupce.

Jak bylo uvedeno, východní Evropa často byla pod vlivem jiných zemí. Jak uvádí Zájedová (2005), oblast Pobaltí patřila mezi významné obchodní regiony Evropy, neboť Baltské moře sloužilo k přepravě zboží do západní Evropy. Z výše uvedeného vyplývá, že majetkoprávní otázky poddaných či školský systém pobaltských republik byly pozitivně ovlivněny Švédskem. Poté, co bylo území zabráno SSSR v roce 1944, docházelo k útlumu ekonomiky. Hospodářství se nevyvíjelo demokratickou cestou, jak tomu bylo u severských zemí. Po uvolnění režimu v 70. letech se Pobaltí odrazilo ode dna, hospodářství se začalo rozvíjet.

V obou zemích jižní Evropy bylo přijato v roce 2013 usnesení týkající se celé řady opatření pro boj proti korupci či protikorupční strategie. V Řecku je složitý právní rámec, rozptýlený do několika zákonů a jiných předpisů, ve Španělsku byla přijata legislativní opatření nad rámec trestního práva. Ze zvolených severských zemí nemá žádná vnitrostátní protikorupční strategii, zato má dobře fungující systém právních předpisů. V Lotyšsku se řídí protikorupční politikou, ustanovení lotyšského práva se sice často mění, přesto jsou hodnocena kladně. V Estonsku bojují proti korupci prostřednictvím strategie a existuje zde dobrý základ pro stíhání korupce.

Je pravděpodobné, že poté, co bylo přijato v zemích na jihu v roce 2013 usnesení týkající se protikorupční strategie či opatření pro boj proti korupci, zmírnil se zde růst míry korupce v očích veřejnosti či dokonce klesla, Řecko se přehouplo do první poloviny žebříčku CPI.

To, že na severu Evropy nebyla zavedena protikorupční strategie, přesto se zde korupce vyskytuje v malém rozsahu, dokazuje mnoho o etice zdejších obyvatel. Dobrému systému právních předpisů lze vděčit za to, že na se severu korupce nerozšířila („nevznikla“).

Ve východní Evropě mají zhotovenou jak protikorupční politiku, tak i dobré právní předpisy pro stíhání korupce. Korupce je zde přesto rozšířený problém, což je

pravděpodobně pozůstatek centrálně plánovaného hospodářství. V Lotyšsku jsou často odsouzeni úředníci na nižší úrovni za uplácení menších peněžních částek, což je typické pro tento ekonomický systém, jak je uvedeno v teoretické části.

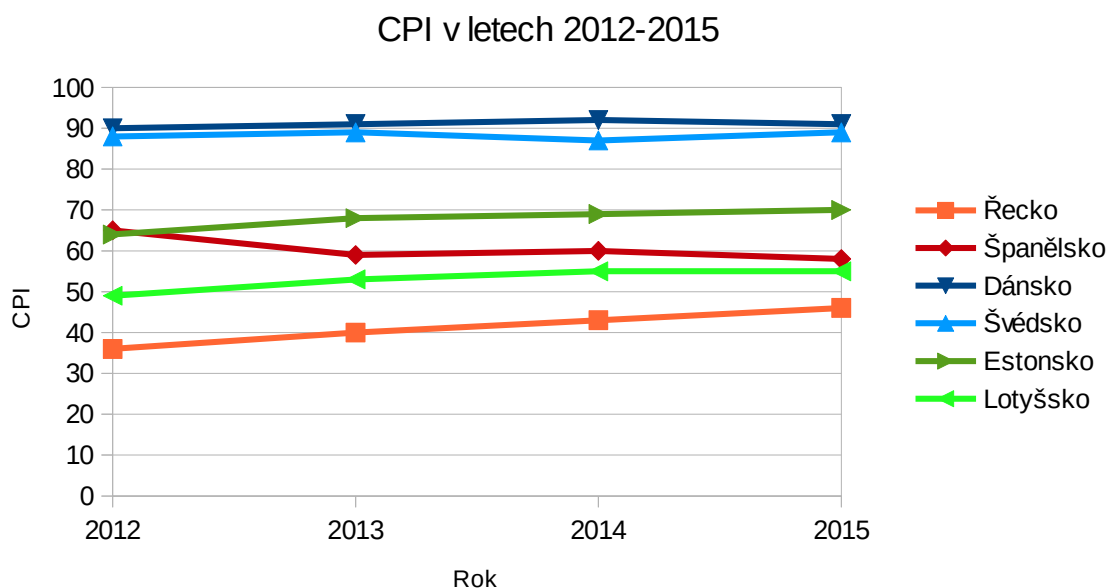
Ani jedna ze zvolených zemí jižní Evropy nemá dostatečný právní rámec pro ochranu oznamovatelů. V Dánsku také neexistuje ochrana v případě oznámení korupce, ve Švédsku se zástupce veřejných orgánů, který pátrá po identitě whistleblowera, může dopustit trestného činu. Ani východní region nemá tento právní systém dostatečný. V Lotyšsku není systém ochrany oznamovatelů kompletní, ale podle Evropské komise jde země správným směrem. Estonsko nemá zákon týkající se whistleblowingu.

CPI

Tabulka 2: Vývoj CPI v letech 2012-2015

	2012	2013	2014	2015
Řecko	36	40	43	46
Španělsko	65	59	60	58
Dánsko	90	91	92	91
Švédsko	88	89	87	89
Estonsko	64	68	69	70
Lotyšsko	49	53	55	55

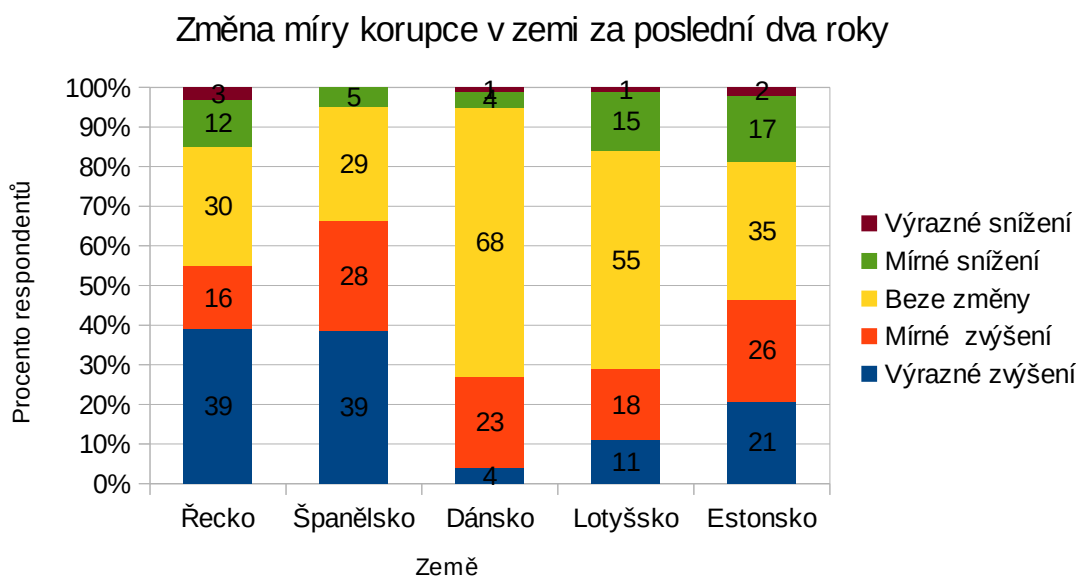
Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: <https://www.transparency.cz/>

Obrázek 9: Porovnání vývoje CPI v zemích v letech 2012-2015

Zdroj: vlastní. údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Podle CPI, jak lze vyčíst z obrázku 9, dopadl nejhůř region jižní Evropa. Nejnižší hodnoty po celé období 2012–2015 si připsalo Řecko, avšak na konci sledovaného období zaznamenalo 10 bodový nárůst oproti roku prvnímu. Ve Španělsku jako v jediné analyzované zemi se objevil klesající trend. Mezi hodnotami zemí jižního regionu byl v roce 2012 rozdíl 29 bodů, v roce 2015 činil pouze 12. Druhé místo obsadil region východní Evropa, jehož zastupující země mají velice podobný trend, který je rostoucí, přičemž Lotyšsko se v prvním roce sledování odrazilo z nižší startovní pozice. Během období 2012–2015 dosahovalo nižších hodnot než Španělsko, v posledním roce je dělily tři body, v roce prvním jich bylo 16. O poznání lépe dopadl region severní Evropa. Korupce v obou zemích je po celé sledované období i s výkyvem hodnoty ve Švédsku v roce 2014 vnímána jako téměř bez problému.

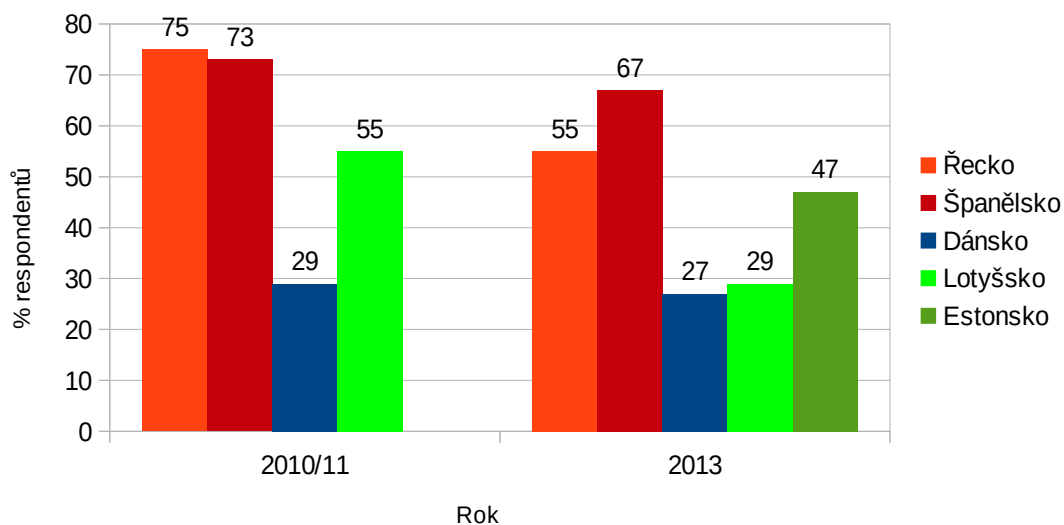

Obrázek 10: Změna míry korupce v zemi za poslední dva roky

Zdroj: vlastní. údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Jak je vidět na obrázku 10, v porovnání s ostatními regiony je nejvíce vnímáno výrazné zvýšení míry korupce v zemích jižního regionu, kde je míra korupce shledána výrazně vyšší schodným procentem respondentů v každé zemi, Španělsko je zároveň považováno veřejností za zemi, kde za uvedené období došlo k největšímu celkovému zvýšení korupce (včetně mírného zvýšení) ze všech analyzovaných zemí. Podle vzorku dánských respondentů je Dánsko považováno za zemi se stejnou mírou korupce (68 %), výrazné zvýšení pociťují 4 %. Země východního regionu jsou považovány hned po Dánsku nejmenším počtem respondentů za země s výrazným zvýšením korupce (také celkovým zvýšením), ale na druhou stranu zde bylo vnímáno větším procentem respondentů mírné snížení korupce než v Dánsku.

Procento respondentů, kteří si myslí, že se korupce zvýšila za poslední 2 roky

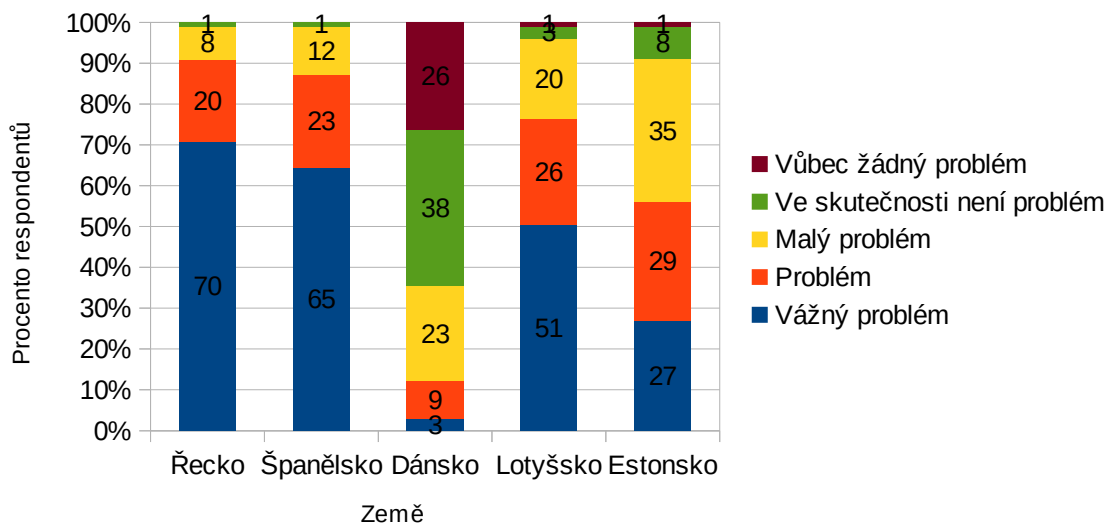

Obrázek 11: % respondentů, kteří si myslí, že se korupce za poslední 2 roky zvýšila

Zdroj: vlastní. údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Obrázek 11 znázorňuje procento respondentů, kteří si myslí, že se korupce zvýšila. V roce 2010/11 byla jedna ze tří možných odpovědí, že se zvýšila za poslední tři roky, v roce 2013 bylo variant pět, byly sečteny možnosti „výrazné zvýšení“ a „mírné zvýšení“ a to za uplynulé dva roky. V obou průzkumech vyšlo nejlépe hodnocení na severu, v obou letech bylo velmi podobné procentní zastoupení respondentů, kteří hlasovali pro tuto variantu. Zvýšení korupce bylo zpozorováno větším procentem respondentů ve východní Evropě v obou letech, přestože v Lotyšsku bylo v roce 2013 zvýšení vnímáno podobným procentem respondentů jako v Dánsku. Největší zvýšení korupce je zachyceno v regionu jižní Evropa, přestože graf naznačuje pozitivní trend.

Závažnost míry korupce ve veřejném sektoru v zemi

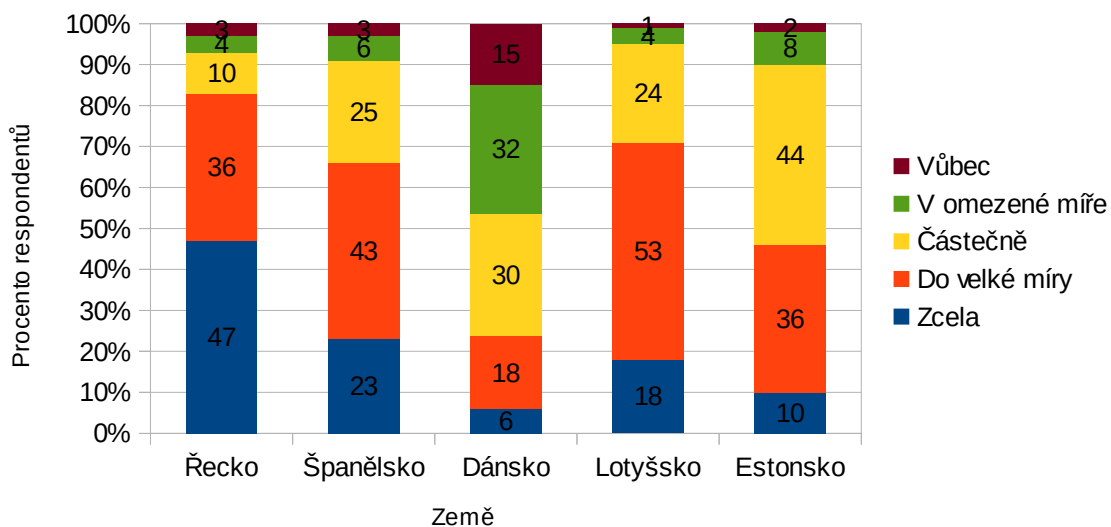

Obrázek 12: Závažnost míry korupce ve veřejném sektoru v zemi

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Z obrázku 12 je vidět, že podle veřejnosti je největší problém s korupcí ve veřejném sektoru v porovnání s ostatními regiony v jižní Evropě. Minimum respondentů (1% v každé zemi jihu) se domnívá, že ve skutečnosti zmíněná situace problém není. O trochu lépe je hodnocena východní Evropa, kde se negativní odpovědi („vážný problém“ a „problém“) vyskytovaly v menší míře než na jihu, ostatní možnosti se naopak objevily vícekrát. Zcela jiný poměr odpovědí získalo Dánsko, jediný zástupce severu. „Korupce ve skutečnosti problém není“ byla odpověď u 38 % respondentů a 26 % se domnívá, že není vůbec žádný problém.

Do jaké míry je vláda ovládaná několika velkými aktéry?

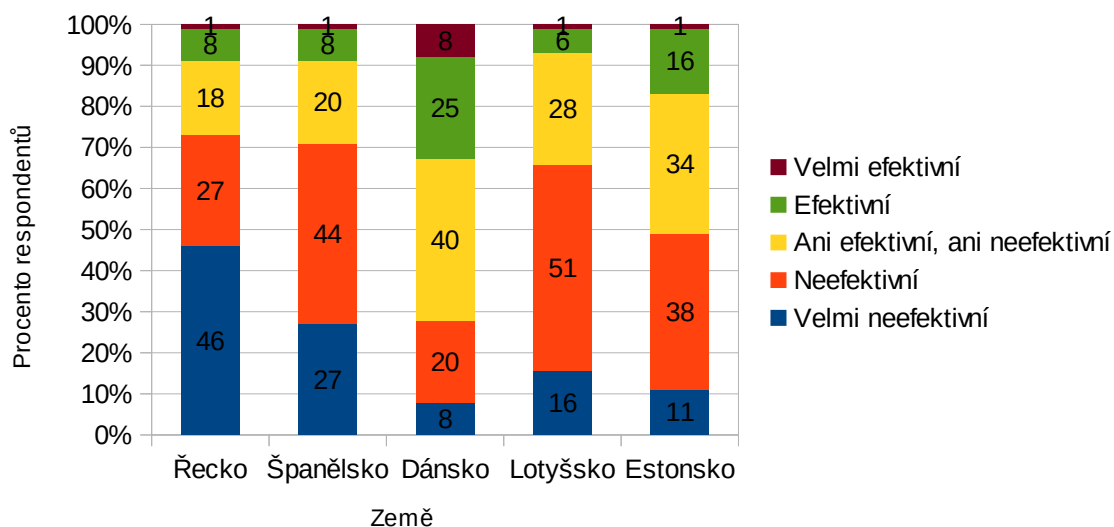

Obrázek 13: Do jaké míry je vláda ovládaná několika velkými aktéry?

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Z obrázku 13 lze vyčíst, že největší procento respondentů, kteří si myslí, že je jejich vláda zcela ovládaná několika velkými hráči, je z jižní Evropy, východní Evropa získala těchto odpovědí méně, ale je zde také menší procento respondentů, kteří si myslí, že není ovládaná vůbec. Nejlépe dopadl opět sever, kde si nejvíce dotazovaných z reprezentativního vzorku myslí (32 %), že je vláda ovládaná v omezené míře, nebo částečně (30 %) a ve srovnání s ostatními regiony si velké procento (15 %) myslí, že vůbec.

Do jaké míry jsou vládní kroky efektivní v boji proti korupci?

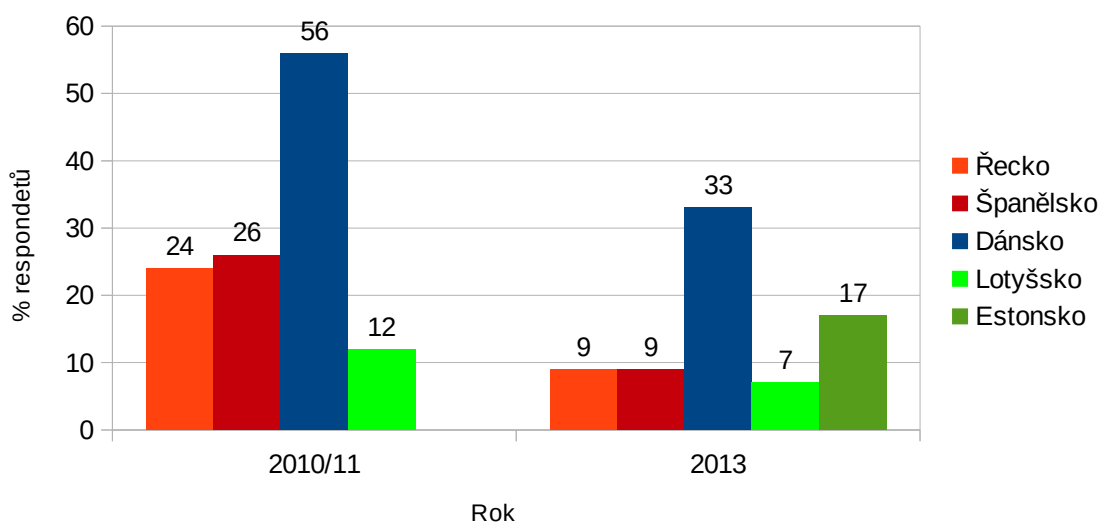

Obrázek 14: Do jaké míry jsou vládní kroky efektivní v boji proti korupci?

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Jak ukazuje obrázek 14, více jak 70 % ze vzorku veřejnosti na jihu si myslí, že vládní zásahy v boji proti korupci jsou neefektivní, jen 9 % si myslí opak. Na východě je oproti jihu menší procento těch, kteří si myslí, že je jejich vláda celkově neefektivní („velmi neefektivní“ a „neefektivní“, z toho podstatně menší podíl tvoří odpovědi velmi neefektivní a vyskytlo se zde o více pozitivních odpovědí než na jihu. 40 % dánských respondentů si myslí že vláda nemá vliv v boji proti korupci, ostatní jsou rozděleny přibližně na dvě poloviny.

% respondentů, kteří si myslí, že vláda je efektivní v boji proti korupci

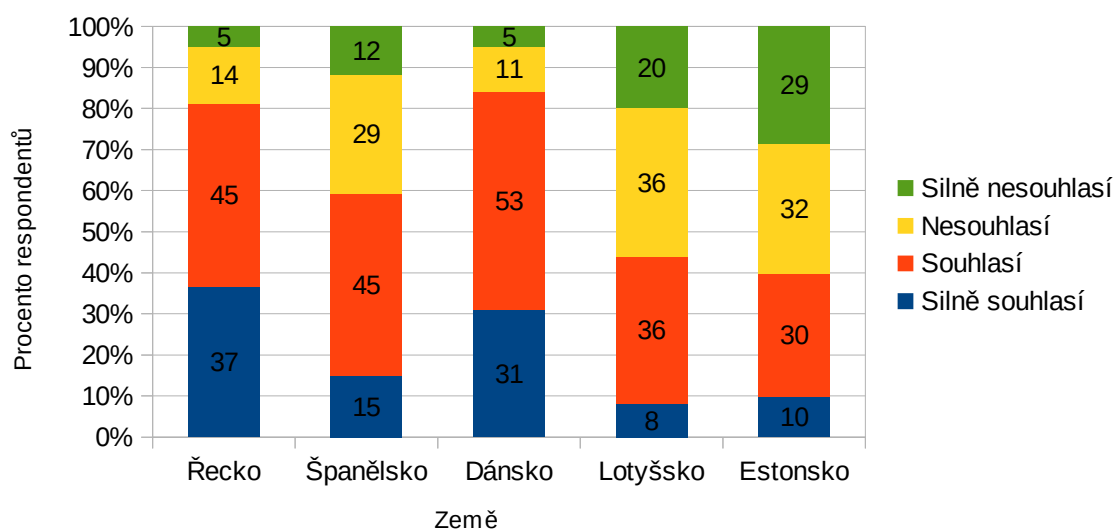

Obrázek 15: Efektivnost vládních zásahů v boji proti korupci v letech 2010/11 a 2013

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Obrázek 15 se zabývá efektivitou vlády v letech 2010/11 a 2013. V roce 2013 byla sečtena četnost odpovědi „velmi efektivní“ a „efektivní“, v roce 2010/11 zněla jedna ze třech možných odpovědí „efektivní nebo velmi efektivní.“ Z obrázku 15 lze vyčíst, že v roce 2013 respondenti všech zemí shledávají vládní kroky v boji proti korupci méně efektivními než v roce 2010/11. V obou letech je největší procento respondentů, kteří vládu hodnotí kladně, v Dánsku. Druhou pozici zaujímá v roce 2010/11 jih, v roce 2013 pořadím zamíchalo Estonsko. Celkově má v roce 2013 východní Evropa větší procento respondentů, kteří si myslí, že je jejich vláda efektivní.

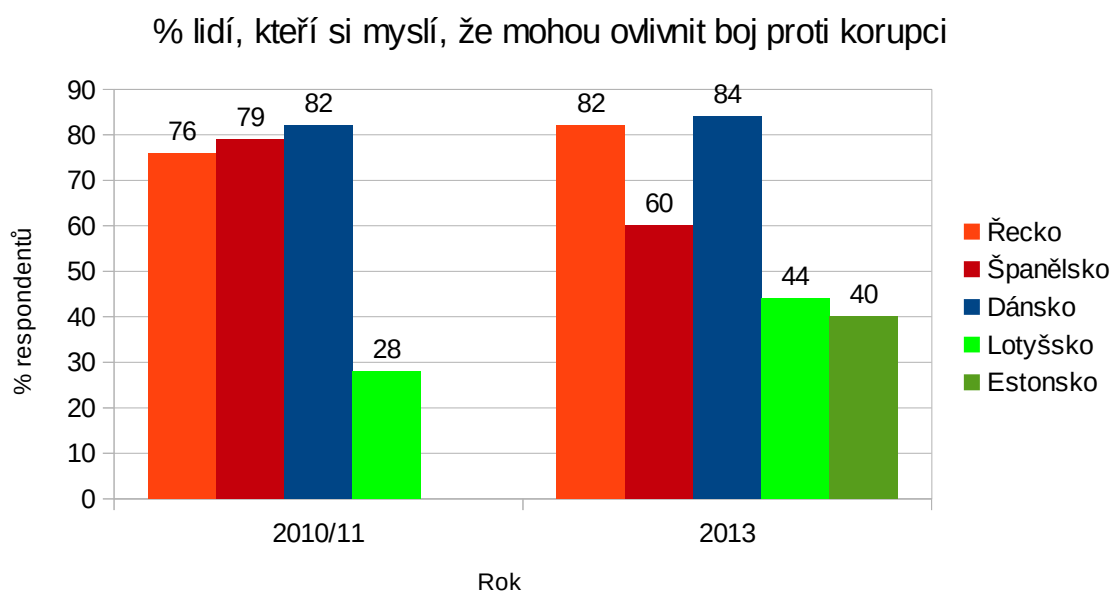
Řadoví občané mohou ovlivnit boj proti korupci

Obrázek 16: Řadoví občané mohou něco změnit v boji proti korupci

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Jak vyplývá z obrázku 16, drtivá většina ze vzorku dánské veřejnosti se domnívá, že občané sami mohou něco změnit v boji proti korupci. V jižní Evropě je o něco více těch, kteří se domnívají, že nemohou nic ovlivnit než těch, kteří si myslí opak. Celkové procento kladných odpovědí v Řecku (ti, kteří souhlasí a silně souhlasí) je srovnatelné s tím v Dánsku, ale těch kteří silně souhlasí je dokonce v Řecku o něco více. Východní Evropa je v tomto ohledu skeptická, více než polovina je těch, kteří si myslí, že nemají vliv na korupci.

Obrázek 17: Procento lidí, kteří si myslí, že mohou ovlivnit boj proti korupci

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: <http://www.transparency.org/>

Obrázek 17 znázorňuje procento respondentů v letech 2010/11 a 2013, kteří si myslí, že mohou něco změnit v boji proti korupci. Největší procento respondentů, kteří si myslí, že mohou ovlivnit boj proti korupci, je na severu a to v obou průzkumech. Jen o něco méně procent občanů hlasovalo pro stejnou odpověď v roce 2010/11 v regionu jižní Evropa, v následujícím měření lidé ve Španělsku byli více skeptičtí, pořadí se však nezměnilo. Východní Evropa dopadla o poznání hůře, méně než polovina si myslí, že nemohou ovlivnit boj proti korupci.

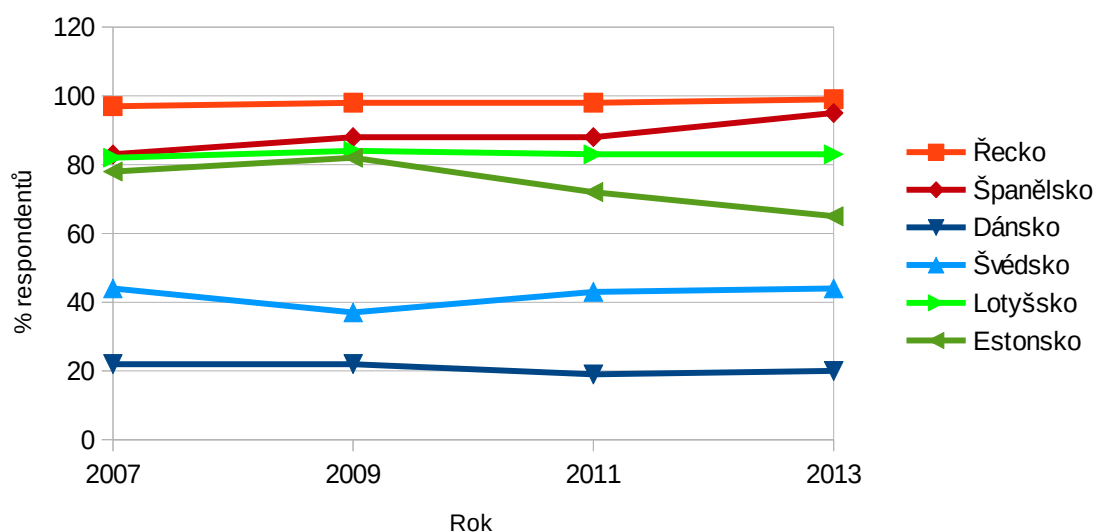
Eurobarometer

Tabulka 3: Procento respondentů, kteří považují korupci za vážný problém

	2007	2009	2011	2013
Řecko	97	98	98	99
Španělsko	83	88	88	95
Dánsko	22	22	19	20
Švédsko	44	37	43	44
Lotyšsko	82	84	83	83
Estonsko	78	82	72	65

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: http://ec.europa.eu/public_opinion/

% respondentů, kteří považují korupci za velký problém v letech 2007-2013

Obrázek 18: Procento respondentů, kteří považují korupci za velký problém

Zdroj: vlastní, údaje čerpané z: http://ec.europa.eu/public_opinion/

V průzkumu Eurobarometer v letech 2007–2011 byla položena otázka, zda respondenti považují korupci za velký problém, v roce 2013 se zde tato otázka neobjevila. V tomto ročníku byl pro srovnání zvolen jiný dotaz, který zjišťuje, jak rozšířený je problém korupce v zemi. Odpověď „velmi rozšířený“ autorka považovala za shodnou s odpovědí „ano“ na

otázku v předešlých letech. Jak lze vidět na obrázku 18, podle průzkumů Eurobarometer prováděných Evropskou komisí v letech 2007–2013 se opět potvrdilo, že na severu Evropy je považovaná korupce za velký problém nejmenším procentem respondentů. V obou zemích je méně než polovina těch, kteří si myslí, že je korupce v jejich zemi velký problém. Korupce je za největší problém považována na jihu, ve Španělsku je trend dokonce rostoucí. Přestože v roce 2007 byla korupce ve Španělsku vnímána podobně jako v zemích východní Evropy, v roce 2013 se rozdíl zvětšil, především mezi Španělskem a Estonskem, neboť obyvatelé Estonska se domnívají, že zde korupce představuje menší problém.

Shrnutí

Výsledky GBC ukazují, že se na jihu Evropy za poslední dva roky podle nadpoloviční většiny respondentů korupce zvýšila („výrazné zvýšení“ a „mírné zvýšení“), na severu Evropy se v očích veřejnosti za poslední dva roky míra korupce nezměnila a ve východní Evropě byly zaznamenány nejvyváženější výsledky. V porovnání s ostatními regiony se zde vyskytlo největší procento odpovědí s kladným hodnocením („mírné snížení“ a „výrazné snížení“). Co se týče zvýšení vnímané míry korupce, východ se umístil za severem jako druhý nejlépe ohodnocený region. V porovnání s předchozím průzkumem z roku 2010/11 si v roce 2013 myslí menší procento respondentů všech zemí, že se korupce zvýšila. Dále bylo zjištěno, že je korupce ve veřejném sektoru vnímána jako problém („vážený problém“ a „problém“) především na jihu, na východě bylo procento těchto odpovědí menší, přesto stále ve většině. Naopak na severu vyšla zcela jiná struktura odpovědí, více než polovina se domnívá, že korupce ve veřejném sektoru problém není („vůbec žádný problém“ a „ve skutečnosti není problém“). Rovněž vyplynulo, že jih je považován za region, kde je vláda ovládána velkými hráči („do velké míry“ a „zcela“), stejně jako v předchozí situaci získal východ menší procento těchto negativních odpovědí, téměř polovina respondentů na severu shledává vládu neovládanou velkými aktéry („vůbec“ a „v omezené míře“). Zkoumána byla také efektivita vládních kroků v boji proti korupci. Nejméně odpovědí s kladným hodnocením („velmi efektivní“ nebo „efektivní“) získal region jižní Evropa, za ním se umístil východní region, místo negativních odpovědí se zde objevilo více neutrálních odpovědí („ani efektivní, ani neefektivní“). Na severu bylo

těchto neutrálních odpovědí nejvíce, ostatní byly rozděleny zhruba na polovinu. V porovnání s předchozím průzkumem z roku 2010/11 se v roce 2013 snížilo procento respondentů s kladným hodnocením ve všech zemích, vykazuje tedy negativní trend.

Závěr

Diplomová práce se zabývala mírou korupce ve vybraných zemích regionů Evropy. V teoretické části byla věnována pozornost vymezení pojmu korupce, metodám měření korupce či korupcí v hospodářských systémech. V praktické části byly analyzovány země jižní, severní a východní Evropy a regiony byly následně porovnány.

V první řadě byl proveden historický exkurz a nastíněna ekonomika, tyto složky měly napomoci porozumět institucionálním podmínkám. Poté bylo popsáno, jakým způsobem bojují země s korupcí a rovněž byly uvedeny výsledky měření korupce (CPI a GBC) pro vybrané země. V kapitole komparace byly pro potvrzení výsledků přidány hodnoty, které vzešly z průzkumu Eurobarometru. Vzhledem k tomu, že v práci jsou použity výsledky CPI za období 2012-2015 a Eurobarometru za období 2007-2013 (přičemž je průzkum prováděn každé dva roky), je graf znázorněn spíše pro porovnání a potvrzení trendu.

Tři na sobě nezávislé průzkumy (CPI, GBC, EB) dospěly k srovnatelnému výsledku, dá se předpokládat, že závěry vyvozené z této práce odpovídají realitě. Průzkumy se shodly na tom, že v zemích na severu Evropy se korupce objevuje nejméně a na jihu naopak nejvíce, čímž se také potvrdil předpoklad práce. Výsledky CPI a Eurobarometru se shodly na nízké míře korupce v severní Evropě, rovněž na rostoucím trendu ve východní Evropě a ve Španělsku. Podle CPI míra korupce v Řecku klesá, podle Eurobarometru je považována stále za stejně velký problém, dokonce nepatrně větší.

Průzkumy (CPI, GBC, EB) rovněž dokazují, že míra korupce v severní Evropě kolísá minimálně, podle většiny respondentů GBC je sever považován za zemi se stejnou mírou korupce, což naznačuje i trend, který vzešel z měření v letech 2010/11 a 2013. Průzkumy dále ukazují klesající míru korupce ve východní Evropě. Vyrovnat se severu nějakou dobu potrvá, čemuž nepřispívá ani fakt, že si respondenti nemyslí, že sami mohou něco změnit v boji proti korupci. Stejně tak na jihu se míra korupce podle respondentů buď snížila nebo roste pozvolněji.

Zajímavé zjištění vzešlo z porovnání výsledků průzkumů GBC měřených v letech 2010/11 a 2013, kde bylo zjišťováno, zda si lidé myslí, že je vláda efektivní v boji proti korupci. Ani jedné ze zkoumaných zemí nevyšel rostoucí trend, všechny vlády byly shledány neúspěšnými. Toto tvrzení naopak odporuje výsledkům, které zaznamenávají ve stejných letech snížení procenta respondentů, kteří si myslí, že se korupce zvýšila.

Přestože lidé shledávají vládu neefektivní, autorka se přiklání k tvrzení, že snižující se míra korupce na jihu a na východě může být odpovědí na protikorupční strategie. Na severu Evropy protikorupční strategie zhotovené nejsou, přesto je zde míra korupce nízká. Právě nízké míře lze vděčit za to, že dále neklesá, systému právních předpisů lze připsat to, že neroste.

Jestliže si řadoví občané myslí, že mohou ovlivnit boj proti korupci, je větší pravděpodobnost, že podle tohoto úsudku budou jednat (např. nepřijímat a nenabízet úplatky), než když jsou přesvědčení o opaku. Podle Globálního barometru korupce v severním regionu si nejvíce občanů myslí, že mohou něco změnit v boji proti korupci, za ním se však umístil jižní region, což podle většiny výsledků působí dojmem, že kdyby občané chtěli, tak se podle této domněnky budou chovat. Na druhou stranu, vidina snadného zisku může být pro mnohé velkým lákadlem. Ve východní Evropě si více než polovina respondentů myslí, že boj proti korupci nemohou ovlivnit a jestliže smýšlí v tomto duchu, nemohou změnit své jednání. V porovnání s předchozím průzkumem z roku 2010/11 se v roce 2013 zvýšilo procento respondentů s kladným názorem ve všech zemích kromě Španělska.

Díky doloženému předpokladu, že míra korupce je nejnižší na severu Evropy, lze uvažovat o praktickém využití podobného modelu i pro boj s korupcí v jiných zemích s vyšší mírou korupce. Protože systém právních předpisů v zemích jako je Švédsko a Dánsko funguje dobře, jejich řešení si zaslouhuje zvláštní pozornost.

Seznam použité literatury

- ANDERSSON, Staffan. 2002. Corruption in Sweden: Exploring Danger Zones and Change. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci - Švédsko* [online]. Brusel: Evropská komise, d2014 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-11.Pdf>.
- BASTÜRK, Meryem Filiz. *The responses of Greece and Ireland to the Crisis* [online]. Elektronická databáze článků ProQuest, 2015 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/1721395678/FE577833C19D4CA0PQ/1?accountid=17116>
- BECKER, Gary. To Root Out Corruption, Boot Out Big Government. In: *Businessweek* [online]. 1994-01-31 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <http://www.bloomberg.com/bw/stories/1994-01-30/to-root-out-corruption-boot-out-big-government>.
- BOCIANOVÁ, Kateřina. 2015. *Evropská unie a Středomoří: Role Španělska a Francie*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze. ISBN 978-80-246-3072-4.
- BOGNER, Josef. *Dopad finanční krize na hospodářský vývoj pobaltských ekonomik* [online]. 2011 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: http://is.mendelu.cz/zp/portal_zp.pl?prehled=vyhledavani;podrobnosti=37517;download_prace=1. Bakalářská práce. Brno, 2011. Mendelova univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta. Vedoucí práce Ing. Jana Oralová.
- BRUNCLÍK, Miloš, Vlastimil HAVLÍK a Aneta PINKOVÁ. 2011. *Skandinávie: proměny politiky v severských zemích*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-703-2.
- BUREŠ, Radim. *Minuty TI: Radim Bureš – CPI 2015* [online]. Praha: Transparency International – Česká republika, 2016 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/minuty-ti-radim-bures-cpi-2015/>.
- COE. Third Evaluation Round. 2008. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci - Švédsko* [online]. Brusel: Evropská komise, d2014 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-11.Pdf>.
- COE. Fourth Evaluation Round. c2013. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci - Švédsko* [online]. Brusel: Evropská komise, d2014 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-11.Pdf>.

- COE. First Evaluation Round. 2001. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci - Švédsko* [online]. Brusel: Evropská komise, 2014 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-11.Pdf>.
- COE. Fourth Evaluation Round. 2014. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Španělsko* [online]. Brusel: Evropská komise, b2014 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=73446>.
- COE. Fourth Evaluation Round. c2012. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Lotyšsko* [online]. Brusel: Evropská komise, e2014 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71468>.
- COE. Second Evaluation Round. 2004. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Dánsko* [online]. Brusel: Evropská komise, c2014 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-6.Pdf>.
- COE. Second Evaluation Round. 2007. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Dánsko* [online]. Brusel: Evropská komise, c2014 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-6.Pdf>.
- COE. Third Evaluation Round. 2010. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Lotyšsko* [online]. Brusel: Evropská komise, e2014 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71468>.
- COE. Third Evaluation Round. 2012. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Řecko* [online]. Brusel: Evropská komise, 2014 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=67737>.
- COE. Third Evaluation Round. 2013. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Řecko* [online]. Brusel: Evropská komise, 2014 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=67737>.
- COE. Third Evaluation Round. b2007. Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Estonsko* [online]. Brusel: Evropská komise, f2014 [cit. 2016-0c-15]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-7.Pdf>.
- COE. Third Evaluation Round. b2008. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Lotyšsko* [online]. Brusel: Evropská komise, e2014 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71468>.

- COE. Third Evaluation Round. b2012. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Lotyšsko* [online]. Brusel: Evropská komise, e2014 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71468>.
- COE. Third Evaluation Round. b2013. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Španělsko* [online]. Brusel: Evropská komise, b2014 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=73446>.
- ČESKÝ ROZHLAS. *Transparency International zkoumala korupce v soukromém sektoru* [online]. 2009 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/svetovaeconomika/_zprava/transparency-international-zkoumala-korupci-v-soukromem-sektoru—636454.
- ČTK. *Řecká krize je důsledkem korupce a modelu ekonomiky* [online]. 2010-05-02 [vid. 2015-11-20].
- DANČÁK, Břetislav, Vít HLOUŠEK a Vojtěch ŠIMÍČEK (eds.). 2006. *Korupce: projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav. ISBN 80-210-4062-9.
- DANISH MINISTRY. 2001. *Focus on Denmark*. 1st ed. Copenhagen: Royal Danish Ministry of Foreign Affairs. ISBN 87-7964-012-5.
- DAVID, Vladislav a Alexander NETT. 2007. *Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7179-562-9.
- DENMARKS STATISTIK. Kriminalitet. 2011. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Dánsko* [online]. Brusel: Evropská komise, e2014 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-6.Pdf>.
- DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. 2012. *Rozkládání státu*. 1. vyd. Praha: Universum. ISBN 9788024234885.
- ELLIOT, K. A. 1997. Corruption as an international policy problem: Overview and recommendations. In: ROSE-ACKERMAN, Susan (ed.). *International Handbook on the Economics of Corruption*. Cheltenham: Edward Elgar. Elgar original reference, 2006. ISBN 1-84542-242-2.
- EUROPEAN COMMISSION. European Economy. 2013. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Řecko* [online]. Brusel: Evropská komise, 2014 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=67737>.

- EUROSTAT. *Your key to European statistics* [online]. Databáze, 2015 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?p_p_id=NavTreeporletprod_WAR_NavTreeporletprod_INSTANCE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1.
- EVROPSKÁ KOMISE. *Zpráva evropskému parlamentu* [online]. Brusel: Evropská komise, 2011 [cit. 2016-03-2]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0309:FIN:CS:PDF>.
- EVROPSKÁ KOMISE. *Zprávy o boji proti korupci - Švédsko* [online]. Brusel: Evropská komise, d2014 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-11.Pdf>.
- EVROPSKÁ KOMISE. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Dánsko* [online]. Brusel: Evropská komise, 2014 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-6.Pdf>.
- EVROPSKÁ KOMISE. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Estonsko* [online]. Brusel: Evropská komise, f2014 [cit. 2016-0c-15]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-7.Pdf>.
- EVROPSKÁ KOMISE. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Lotyšsko* [online]. Brusel: Evropská komise, e2014. [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71468>.
- EVROPSKÁ KOMISE. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Řecko* [online]. Brusel: Evropská komise, 2014 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=67737>.
- EVROPSKÁ KOMISE. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Španělsko* [online]. Brusel: Evropská komise, b2014 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=73446>.
- FREEDOM HOUSE. About Freedom of the Press. 2015. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Řecko* [online]. Brusel: Evropská komise, 2014 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=67737>.
- FRIČ, Pavol. 1999. *Korupce na český způsob*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství G plus G. Zde a nyní. ISBN 80-86103-26-9.

- GREGORY, Paul and Robert STUART. Comparing Economic Systems in the Twenty-First Century, 2004. In: STACH, Daniel. *Změny ekonomicko-sociálních modelů evropských států v důsledku hospodářské krize*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. 2013. Diplomová práce. Vedoucí práce Ing. Pavel Hnát, Ph.D. Dostupné z: <http://www.vse.cz/vskp/eid/37835>.
- HOLMAN, Robert. *Ekonomie, Beckovy ekonomické učebnice*, Praha, 2011. In: STACH, Daniel. *Změny ekonomicko-sociálních modelů evropských států v důsledku hospodářské krize*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. 2013. Diplomová práce. Vedoucí práce Ing. Pavel Hnát, Ph.D. Dostupné z: <http://www.vse.cz/vskp/eid/37835>.
- HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. *Šetření na řecký způsob. Za peníze z EU v Aténách kupují německé zbraně* [online]. Ihned.cz, 2012-05-31 [vid. 2015-11-20]. Dostupné z: <http://ihned.cz/c1-55988810-setreni-na-recky-zpusob-za-penize-z-eu-v-atenach-kupuji-nemecke-zbrane>.
- CHMELÍK, Jan a Zdeněk TOMICA. 2011. *Korupce a úplatkářství*. Praha: Linde. ISBN 978- 80- 7201-853-6.
- ITANO, Nicole. *Greece crisis fallout: Will Greeks step up riots over austerity measures?* [online]. Elektronická databáze článků ProQuest, 2010 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/231574912/FE577833C19D4CA0PQ/19?accountid=17116>.
- KNAB. *Preses relīzes*. 2013. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Lotyšsko* [online]. e2014. Brusel: Evropská komise [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71468>.
- KRASTIS, Eduard: Lotyšsko. Praha: Vesmír, 1930.
- LAMBSDORFF, Johann, Markus TAUBE a Matthias SCHRAMM. 2005. The new institutional economics of corruption. In: ROSE-ACKERMAN, Susan (ed.). *International Handbook on the Economics of Corruption*. Cheltenham: Edward Elgar. Elgar original reference, 2006. ISBN 1-84542-242-2.
- LAPALOMBARA, Joseph. 1994. Structural and institutional aspect of corruption. In: ROSE-ACKERMAN, Susan (ed.). *International Handbook on the Economics of Corruption*. Cheltenham: Edward Elgar. Elgar original reference, 2006. ISBN 1-84542-242-2.
- LIŠKA, Václav, Kamila SLUKOVÁ a Jolana VOLEJNÍKOVÁ. 2011. *Institucionální ekonomie*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing. ISBN 978-80-7431-051-5.

- LOBBING A KORUPCE PŘI TVORBĚ VEŘEJNÉ POLITIKY*. 2007. 1. vyd. Redaktor Ivana Bažantová. Praha: Prospektrum. ISBN 978-80-7175-144-1.
- MINISTRU KABINETU. Koncepcija par Valsts policijas Iekšējās drošības biroja pārveidošanas par iekšlietu ministra pārraudzībā esošu institūciju risinājumiem (informatīvā daļa). 2013. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Lotyšsko* [online]. Brusel: Evropská komise, e2014. [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71468>.
- MINISTRY OF JUSTICE. Anti-Corruption Strategy 2013–2020. b2013. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Estonsko* [online]. Brusel: Evropská komise, f2014 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-7.Pdf>.
- MINISTRY OF JUSTICE. Guidelines for the Corruption Prevention and Combating 2009-2013. 2009. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Lotyšsko* [online]. Brusel: Evropská komise, e2014 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71468>.
- MINISTRY OF JUSTICE. National Anti-Corruption Action Plan. 2013. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Řecko* [online]. Brusel: Evropská komise, 2014 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=67737>.
- MZV ČR. *Španělsko*. [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2015 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/spanelsko/.
- NAXERA, Vladimír. 2015. *Korupce v komunistickém režimu a v průběhu postkomunistické transformace: studie korupčních, klientelistických a patronážních jevů z prostředí Československa/České republiky*. 1. vyd. V Brně: Doplněk. Společensko-ekologická edice. ISBN 978-80-7239-323-7.
- OECD. Phase 2 Report on Implementing the OECD Anti-Bribery Convention in Denmark. 2006. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Dánsko* [online]. Brusel: Evropská komise, e2014 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-6.Pdf>.
- OECD. Phase 3 report on implementing the OECD Anti-bribery Convention in Denmark. 2013. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Dánsko* [online]. Brusel: Evropská

- komise, c2014 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-6.Pdf>.
- OECD. Phase 3 report on implementing the OECD Anti-bribery Convention in Spain. 2012. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Španělsko* [online]. Brusel: Evropská komise, b2014 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=73446>.
- OECD. Phase 3bis report on implementing the OECD Anti-bribery Convention in Greece. 2015. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Řecko* [online]. Brusel: Evropská komise, 2014 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=67737>.
- OM MUTOR OCH JÄV. Vägledning för anställda inom kommuner, landsting och regioner. 2012. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci - Švédsko* [online]. Brusel: Evropská komise, d2014 [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-11.Pdf>.
- OSCE. Media freedom representative concerned about proposed public information law in Denmark. 2013. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Dánsko* [online]. Brusel: Evropská komise, c2014 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-6.Pdf>.
- OTÁHAL, Tomáš. Vývoj korupce v ČR v období transformace. *Working Paper č. 14/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky* [online]. Brno: Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/papers/wp2006-14.pdf>.
ISSN 1801- 4496.
- PAVLIŠOVÁ, Radka a Radim BUREŠ aj. 2013. *Občan proti korupci: příručka občanské protikorupční sebeobrany*. 1. vyd. Praha: Transparency International - Česká republika. ISBN 978-80-87123-19-5.
- PETROVSKÝ, Karel. 2007. *Korupce po česku aneb korupce očima průměrného Čecha*. 1.vyd. Praha: Eurolex Bohemia, a. s. ISBN 80-86861-94-5.
- REGERINGENSKANLIET. En reformerad mutbrottslagstiftning. 2012. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci - Švédsko* [online]. Brusel: Evropská komise, d2014

[cit. 2016- 03-14]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-11.Pdf>.

RYSKA, Pavel a Jan PRŮŠA. 2013. *Korupce: Ekonomie vs. mýty*. 1. vyd. Praha: Institut Václava Klause. ISBN 978-80-87806-03-6.

SEDLÁČKOVÁ, Markéta. 2012. *Důvěra a demokracie: přehled sociologických teorií důvěry od Tocquevilla po transformaci v postkomunistických zemích*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-058-2.

SIPRI. *Stockholm International peace Research Institute 20016* [online]. Sipri Military Expenditure Database, 2006 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database.

STACH, Daniel. *Změny ekonomicko-sociálních modelů evropských států v důsledku hospodářské krize*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. 2013. Diplomová práce. Vedoucí práce Ing. Pavel Hnát, Ph.D. Dostupné z: <http://www.vse.cz/vskp/eid/37835>.

STEINMETZOVÁ, Dana (ed.). 2008. *Bariéry konkurenceschopnosti*. Praha: Nakladatelství Oeconomica. ISBN 978-80-245-1444-4.

STM.DK. Politisk aftale om åbenhedsordningen Politisk aftale mellem regeringen og Dansk Folkeparti, Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti og Det Radikale Venstre om en ny åbenhedsordning om ministres udgifter og aktiviteter [online]. 2009. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Dánsko* [online]. Brusel: Evropská komise, c2014 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-6.Pdf>.

STUHLÍKOVÁ, Z. Specifika ekonomických systémů členských států Evropské unie. 2008. In: STEINMETZOVÁ, D (ed.). *Bariéry konkurenceschopnosti*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2008. ISBN 978-80-245-1444-4.

ŠTIČKA, Michal. 2008. *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě*. 2. vyd. Praha: Transparency International - Česká republika. ISBN 978-80-87123-04-1.

ŠVEC, Luboš, Vladimír MACURA a Pavel ŠTOL. 1996. *Dějiny pobaltských zemí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. Dějiny států. ISBN 80-7106-154-9.

THELEN, Tatjana. 2011. Shortage, fuzzy property and other dead ends in the anthropological analysis of (post)socialism.: Critique of Antropology. In: NAXERA, Vladimír. *Korupce v*

komunistickém režimu a v průběhu postkomunistické transformace. Brno: Doplněk. Společensko-ekologická edice. 2015. ISBN 978-80-7239-323-7.

- TI. *Global Corruption Report 2009* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: https://www.transparency.cz/wp-content/uploads/Global_Corruption_Report_2009.pdf. ISBN 978-0-521-13240-4.
- TIC. *Analýza korupčních rozsudků: Chybí specialisté na posuzování korupce, nepřímé úplatkářství je obtížně prokazováno* [online]. Praha: Transparency International – Česká republika, 2013 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/analyza-korupcnich-rozsudku-chybi-specialiste-posuzovani-kor/>.
- TIC. *Corruption Perceptions Index 2012* [online]. Praha: Transparency International – Česká republika, b2012 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: http://www.transparency.org/cpi2012/in_detail#myAnchor1.
- TIC. *Otázky a odpovědi k průzkumu Globální barometr korupce 2009* [online]. Praha: Transparency International - Česká republika, b2009 [cit. 2016-02-31]. Dostupné na internete: http://transint.xred.cz/doc/publikace/indexy/gbk_2009/gbk2009_otazkyodpovedi.pdf.
- TIC. *Právní ochrana whistleblowerů v ČR je nedostatečná* [online]. Praha: Transparency International – Česká republika, b2013. [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/wb-cr/>.
- TIC. *Výroční zpráva 2009* [online]. Praha: Transparency International - Česká republika, 2009 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/wp-content/uploads/Transparency_vyr_zprava_2009_final.pdf.
- TIC. *Výroční zpráva 2012* [online]. Praha: Transparency International – Česká republika, 2012 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/wp-content/uploads/Transparency_vyr_zprava_2012_final.pdf.
- TRANSPARENCY INTERNATIONAL – DENMARK. *Nationalt Integritetssystemstudie Danmark 2011*. 2011. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Dánsko* [online]. Brusel: Evropská komise, c2014 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-38-CS-F1-1-ANNEX-6.Pdf>.

- TSIODRAS, D. La Grèce en quête d'un „deus ex machina“. *Le Monde diplomatique* 2010. [online]. 2010 [vid. 2015-11-21]. Dostupné z: <http://www.mondediplomatique.fr/2010/03/TSIODRAS/18874>.
- UNITED NATIONS. Conference of the States Parties to the United Nations - Convention against Corruption. 2011. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Španělsko* [online]. Brusel: Evropská komise, b2014 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=73446>.
- VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. 2007. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. 1. Praha: Profess Consulting. ISBN 978 80-7259-055-1.
- ZÁJEDOVÁ, Iivi. Spolupráce pobaltských a severských států, 2005. [online]. *Středoevropské politické studie*, 2005 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=224>.
- Řecko. Zákon č. 3861. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Řecko* [online]. Brusel: Evropská komise, 2014 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=67737>.
- Španělsko. Zákon č. 5/2006. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Španělsko* [online]. Brusel: Evropská komise, b2014 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=73446>.
- Španělsko. Zákon č. 5/2010. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Španělsko* [online]. Brusel: Evropská komise, b2014 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=73446>.
- Lotyšsko. Zákon o prevenci střetu zájmů při činnosti úředních osob, oddíl 10. 2002. In: Evropská komise. *Zprávy o boji proti korupci v EU - Lotyšsko* [online]. Brusel: Evropská komise, e2014 [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71468>.
- ZEMÁNEK, Josef. 2005. Pobaltští tygři: Litva, Lotyšsko, Estonsko. [online]. *Euroekonom.cz*, 21.3.2005 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-balt>.
- ZWETLER, Otto. 1996. *Půlstoletí nejnovějších světových dějin*. Brno: CERM. ISBN 80-7204-013-8.
- ŽÁK, Milan. *Politické riziko v zemích usilujících o vstup do EU*. 2003. *Hospodářská politika v tranzitivních ekonomikách IV.: sborník referátů z mezinárodního vědeckého semináře*

organizovaného katedrou národohospodářskou Ekonomické fakulty VŠB-TU Ostrava. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita. ISBN 80-248-0398-4. ANDERSSON, Staffan. 2002. *Corruption in Sweden: Exploring Danger Zones and Change*. ISBN 91-7305-265-5. Disertační práce. Umeå University.